

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Barbora Vojáčková

Imateriální újma v občanském právu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 19. června 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

podpis

Poděkování

Děkuji prof. JUDr. Jiřímu Švestkovi, DrSc. za vstřícný přístup při psaní této práce.

Děkuji mému manželovi za trpělivost s mým studiem a babičce za jazykovou korekturu této práce.

OBSAH

Obsah	1
Úvod.....	3
1. Vymezení základních pojmů	5
1.1. Újma obecně.....	5
1.2. Škoda a její náhrada	5
1.3. Imateriální újma	7
1.4. Osobnost, ochrana osobnosti a všeobecné osobnostní právo.....	8
2. Zákonná úprava nemajetkové újmy v občanském právu.....	10
3. Srovnání úpravy náhrady škody a nemajetkové újmy v OZ a NOZ.....	12
4. Vývoj právní úpravy imateriální újmy v čase.....	14
4.1. Vývoj právní úpravy imateriální újmy v československém právu po roce 1918	16
5. Předpoklady pro odškodnění imateriální újmy.....	18
5.1. Porušení povinnosti.....	19
5.1.1. Porušení dobrých mravů	20
5.1.2. Porušení zákonné povinnosti	20
5.2. Existence újmy poškozeného	22
5.3. Příčinná souvislost	22
5.4. Prevence	24
5.5. Okolnosti vylučující protiprávnost.....	26
5.5.1. Nutná obrana.....	27
5.5.2. Krajní nouze.....	29
5.5.3. Svolení poškozeného	31
5.5.4. Svépomoc.....	32
6. Jednotlivé složky ochrany osobnosti	32
6.1. Ochrana života a zdraví člověka	33
6.1.1. Zásah do integrity člověka.....	34
6.1.2. Práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu	42
6.1.3. Nakládání s částmi lidského těla.....	45

6.1.4.	Ochrana lidského těla po smrti člověka	46
6.2.	Ochrana důstojnosti, cti a vážnosti člověka	49
6.3.	Ochrana podoby a soukromí člověka	50
6.4.	Ochrana jména a pseudonymu člověka	53
6.5.	Ochrana příznivého životního prostředí člověka	54
6.6.	Institut ztráty radosti z dovolené	55
6.7.	Újma vzniklá právníckým osobám	56
6.8.	Újma vzniklá při nekalé soutěži	60
7.	Nároky vyplývající ze vzniklé imateriální újmy	61
7.1.	Jednotlivé způsoby odčinění nemateriální újmy	61
7.1.1.	Upuštění od neoprávněného zásahu	61
7.1.2.	Odstranění následků neoprávněného zásahu	62
7.1.3.	Přiměřené zadostiučinění	62
7.2.	Náhrady při ublížení na zdraví a usmrcení	66
7.2.1.	Náhrada za vytrpěnou bolest a další nemajetkové újmy	67
7.2.2.	Náhrada za ztížení společenského uplatnění	68
7.2.3.	Určení výše náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení, Metodika Nejvyššího soudu	69
7.2.4.	Srovnání předchozí a stávající právní úpravy při stanovení výše náhrady za újmu na zdraví a při usmrcení	72
7.2.5.	Další nároky při újmě na zdraví a usmrcení	74
8.	Závěr	77
	Seznam použitých pramenů	79
	Abstrakt	85
	Abstract	86
	Klíčová slova - Keywords	87

ÚVOD

Pojem imateriální újmy se v českém právu objevuje ve všech jeho odvětvích. Nemateriální¹ újma je jedním ze základních pojmů soukromého práva, ale setkáme se s ním i v předpisech práva veřejného. Jako příklad lze uvést trestní právo, které se zabývá v trestním řádu dopadem nepříznivých vlivů do osobnostních práv obětí trestných činů nebo správní právo v případě zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci, který stanoví povinnost veřejnoprávních subjektů nahradit nemajetkovou újmu při nepřiměřeně dlouhém řízení.

Tato práce si dává za cíl seznámit čtenáře se základní problematikou imateriální újmy v občanském právu. Zabývá se jejím teoretickým popisem a vymezením základních pojmů, zákonnou úpravou nemateriální újmy, historickým vývojem právní úpravy imateriální újmy, předpoklady pro její odškodnění, jednotlivými typy zásahů do osobnostních práv člověka i právnických osob a nárokům, které je možné za způsobenou nemateriální újmu požadovat. Práce vychází převážně z úpravy v novém občanském zákoníku, který poprvé výslovně upravuje možnost domáhat se náhrady imateriální újmy. Inspirací a východiskem pro zařazení nemajetkové újmy do nového občanského zákoníku byly Principy evropského deliktního práva. Jde o dokument, který si klade za cíl sjednocení a harmonizaci evropské úpravy dané problematiky. Státy Evropské unie ho ve velké míře respektují a zpracovávají ho do svých právních řádů, stejně jako Česká republika.

V praxi docházelo k řešení problematiky náhrady za způsobenou nemateriální újmu samozřejmě i před účinností nového občanského zákoníku. Proto práce obsahuje také srovnání staré a nové právní úpravy nemateriální újmy (úprava v zákoně č. 40/1964 Sb. ve srovnání s úpravou v aktuálním zákoně č. 89/2012 Sb.), krátký historický exkurz týkající se vývoje právní úpravy nemateriální újmy a v sedmé kapitole rovněž porovnání staré a nové právní úpravy náhrad za způsobenou újmu na zdraví a při usmrcení.

Pod nemateriální újmu si většina čtenářů představí pravděpodobně zásah do integrity člověka (do života a zdraví). Je pravdou, že většina sporů týkajících se nemateriální újmy, je právě ze vzniklých protiprávních zásahů do integrity člověka.

---

¹ Pojmy imateriální a nemateriální újmy jsou synonyma.

Proto se jim věnuji ve velké části své práce. Problematika nemateriální újmy je však mnohem širší. V poslední době stoupá počet soudních sporů týkajících se zásahů i do jiných osobnostních práv člověka (např. práva na soukromí, práva na jméno atp.). Od roku 2014 dává nový občanský zákoník soudům při řešení sporů ohledně náhrady nemajetkové újmy podstatně větší volnost, než tomu bylo předtím. Mimoto nový občanský zákoník zavedl i několik nových institutů, které se nemajetkové újmy týkají (např. újma za ztrátu radosti z dovolené). Veškeré této problematice dávám ve své práci rovněž prostor. Také představím obecné instituty, které s nemateriální újmou v občanském právu nutně souvisejí (např. promlčení).

K výběru tohoto tématu práce mě dovedl zájem pochopit problematiku imateriální újmy hlouběji a komplexněji. Předpokládám, že v budoucnosti bude tomuto tématu poskytován čím dál větší prostor jak ze strany širší veřejnosti v médiích, tak v soudních síních. Lze předpokládat, že lidé se budou čím dál častěji brát za náhradu újmy způsobenou jim na jejich osobnostních právech. Proto doufám a předpokládám, že vědomosti, které při psaní práce získám, využiju v budoucnosti v právní praxi.

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1. ÚJMA OBECNĚ

Újmou se rozumí ztráta, kterou někdo utrpěl na právem chráněném statku. Tedy ne každá ztráta je újmou v právním slova smyslu. Jako příklad ztráty, která není újmou v právním smyslu, uvádí JUDr. Bezouška² situaci, kdy třetí osoba zničí zloději pracně ukradenou věc. Zloděj nepochybně pociťuje újmu, ale její náhrada není právem vymahatelná, právo ji neuznává. Oproti tomu původní vlastník věci, kterému zloděj věc ukradl, náhradu újmy, která mu vznikla odcizením věci, právně vymáhat může.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník³ dělí újmu na majetkovou a nemajetkovou (imateriální), jak vyplývá, mimo jiné, z názvu dílu prvního, hlavy třetí - Náhrada majetkové a nemajetkové újmy.

Tato diplomová práce se zabývá imateriální újmou, nicméně považuji za důležité mezi základní pojmy zařadit i pojem materiální újmy a krátké seznámení s formami její náhrady, protože hned v základních ustanoveních občanského zákoníku týkajících se náhrady majetkové a nemajetkové újmy je uvedeno: „*Nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.*“⁴ Pro znalost problematiky nemajetkové újmy je tedy nutné se rovněž orientovat v problematice majetkové újmy a její náhrady.

1.2. ŠKODA A JEJÍ NÁHRADA

NOZ pro majetkovou újmu neboli újmu na jmění používá název škoda. Škoda představuje jakoukoliv ztrátu na majetku, jakoukoliv objektivně vyčíslitelnou ztrátu.

---

² BEZOUŠKA, Petr. Co je to škoda a co je to újma [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://www.prkpartners.cz/rekodifikace/legislativni-novinky/395-co-je-to-skoda-a-co-je-to-ujma/>.

³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. (dále jen „NOZ“).

⁴ § 2894 odst. 2 NOZ.

Dále může mít majetková újma podobu vady nebo újmy z prodlení.⁵ Nejedná se pouze o skutečnou objektivně vyčíslitelnou ztrátu na majetku (*damnum emergens*), která spočívá ve zmenšení majetku poškozeného, ale i o ušlý zisk (*lucrum cessans*), který by poškozený za normálního běhu okolností získal. Jako příklad škody můžeme uvést poškozený stroj. Škoda je samotné poškození stroje, ušlý zisk je nemožnost na stroji vyrábět. Definici škody uvádí výslovně § 2952 NOZ. Škoda se nahrazuje vždy, jak stanoví § 2894 odst. 1 NOZ. Ustanovení § 2895 NOZ uvádí, že v případech stanovených zákonem je škůdce povinen nahradit škodu bez ohledu na zavinění.

Škůdcem, který za vzniklou škodu odpovídá, je ten, kdo ji způsobil. Povinnost škůdce k náhradě škody vzniká s ohledem na to, zda byla škoda způsobena porušením smlouvy, zákona nebo dobrých mravů. Při porušení zákona musí škůdce škodu většinou skutečně zavinít. Výjimkou jsou případy vyplývající z § 2895 NOZ, který stanoví: *„Škůdce je povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech stanovených zvlášť zákonem.“* Při porušení smlouvy je odpovědnost škůdce formulována přísněji. Porušení smluvní povinnosti je upraveno v § 2913 NOZ, který v odst. 1 stanoví: *„Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.“* Odstavec druhý v první větě pak stanoví výjimku z uvedeného za situace, kdy škůdce prokáže, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli (*vis maior*). Pak je škůdce povinnosti k náhradě škody zproštěn. Nicméně překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo překážka vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho povinnosti k náhradě nezproští (§ 2913 odst. 2 věta 2. NOZ).

Jak už bylo uvedeno, škoda se nahrazuje dle zásady plné náhrady škody, kdy poškozenému má být nahrazena vzniklá škoda i ušlý zisk. Za skutečnou škodu se považuje i vznik dluhu.⁶ Dle NOZ se škoda primárně nahrazuje naturální restitucí, tzn. uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený,

---

⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 361. ISBN 978-80-7478-325-8.

⁶ § 2952 NOZ.

hradí se škoda v penězích.⁷ Náhrada může být i smíšená. Tzn. z části naturální a z části peněžní.

1.3. IMATERIÁLNÍ ÚJMA

Imateriální neboli nemajetkovou újmou se rozumí jakákoliv újma, která pro poškozeného neznamena ztrátu na majetku. Tedy např. újma na zdraví, na cti, soukromí, svobodě, důstojnosti, jméně apod. Nemajetková újma může mít různou podobu – fyzickou bolest, ztížení společenského uplatnění, duševní útrapy apod.⁸ Následky nemajetkové újmy mohou být velmi závažné a mohou se projevit i v majetkových poměrech poškozeného. Právo na náhradu nemajetkové újmy má poškozený též při poškození věci ze svévole nebo škodolibosti – může žádat zaplacení ceny zvláštní obliby.⁹

Institut ceny zvláštní obliby (*praetium affectionis*) je v současné době upraven v § 2969 odst. 2 NOZ tak, že: „Poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby.“¹⁰ Věc zvláštní obliby lze specifikovat přes vztah poškozeného k dané věci. Každý má věci, ke kterým má specifický vztah a jejich hodnota je pro něj mnohem vyšší než jaká je jejich reálná cena. Klasicky jde o věci, které už v současnosti na běžném trhu nelze sehnat. Např. fotografie, dopisy, dětské hračky, některá umělecká díla atp. Škodolibě jedná ten, kdo má z působení škody potěšení a vědomí, že někomu způsobil újmu, mu dělá radost. Svévolně naopak jedná ten, kdo jedná čistě z rozmaru, bezúčelně. JUDr. Čuříková¹¹ uvádí, že problémem při určování ceny věcí zvláštní obliby může být fakt, že ze zákona jednoznačně nevyplývá vztah mezi § 492 odst. 2 NOZ (věnuje se tzv. mimořádné ceně věci)

---

⁷ § 2951 odst. 1 NOZ.

⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2013. s. 260. ISBN 978-80-7478-013-4.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ VOLNÝ, Karel. Cena zvláštní obliby v občanském zákoníku [online]. 2015 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/cena-zvlastni-obliby-v-obcanskem-zakoniku-96906.html>.

¹¹ ČUŘÍKOVÁ, Pavla. Nemajetková újma dle nového občanského zákoníku [online]. [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nemajetkova-ujma-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku>.

a § 2969 odst. 2 NOZ. Na dané je možné pohlížet buď jako na dvě samostatná ustanovení, mezi kterými není vztah souvztažnosti anebo že cena zvláštní obliby vzniklá poškozením věci svévolně nebo ze škodolibosti je určitou podmnožinou mimořádné ceny věci.

§ 2971 NOZ stanoví, že za zvláštních okolností, kdy je škoda poškozenému způsobena protiprávním činem, zejména porušil-li škůdce z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné, bude škůdcem poškozenému nahrazena újma způsobena tímto činem. Škůdce rovněž nahradí nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.

Imateriální újma se týká nejen fyzických osob, ale i osob právnických. Této problematice se věnuji v kapitole č. 6.7.

1.4. OSOBNOST, OCHRANA OSOBNOSTI A VŠEOBECNÉ OSOBNOSTNÍ PRÁVO

Vyomezit pojem osobnost není jednoduché. Novodobá česká právní teorie (po roce 1970) definuje osobnost člověka jako jedinečné spojení biologických, psychologických a společenských aspektů, či spíš hodnot lidské bytosti.¹² V komentáři k NOZ je pak osobnost definována jako člověk, jako jednotlivec, jako subjekt poznání, resp. poznávání, prožívání a jednání ve své společenské podstatě i individuálních zvláštnostech, jako nejmenší sociální jednotka i určitá psychofyzická a sociálně-psychická struktura.¹³

Lépe než pojem osobnost se definuje pojem všeobecné osobnostní právo. Lze ho definovat jako právo vlastní pouze lidské bytosti, představující ucelenou ochranu této osobnosti, zajišťující její uznání jako člověka a přiznávajícího jí právo na další rozvoj a uplatnění sebe sama.¹⁴ Všeobecné osobnostní právo tvoří celek - jednotu dílčích

---

¹² DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 248. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹³ ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1. (§ 1-645, obecná část) [ASPI ID KO89_a2012CZ]. Praha: Wolters Kluwer, 2014 [cit. 2016-11-06]. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁴ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 249. ISBN 978-80-7478-325-8.

osobnostních práv. Jednotlivá dílčí osobnostní práva zajišťují ochranu jednotlivých hodnot lidské osobnosti. Osobnost člověka je celkem jednotlivých hodnot lidské osobnosti, celistvé osobnosti odpovídá celistvé všeobecné osobnostní právo.¹⁵ Jednotlivá osobnostní dílčí práva jsou např. právo na život, soukromí, svobodu apod. Dílčí osobnostní práva i všeobecné osobnostní právo mají absolutní povahu. Třetí osoby tedy mají povinnost nerušit nositele v jejich výkonu a nesmějí do těchto práv neoprávněně zasahovat. Neoprávněným zásahem třetí osoby do těchto práv vzniknou práva a povinnosti mezi tím, kdo neoprávněně zasáhl do osobnostních práv jiného a tím, do jehož práv bylo zasaženo. Povinnosti osoby, která neoprávněně zasáhla, mají sankční charakter.

Institut ochrany osobnosti upravuje NOZ v § 81: „*Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.*“ Výčet hodnot v druhém odstavci tohoto paragrafu je pouze demonstrativní. Ochrana je poskytována na základě generální klauzule v odstavci prvním i jiným hodnotám, které s ochranou osobnosti souvisejí. Ochrana osobnosti je zakotvena i v dalších právních předpisech. Na ústavní úrovni je nutno zmínit Ústavu¹⁶ a Listinu základních práv a svobod¹⁷ (dále jen „Listina“). V Ústavě je v čl. 1 odst. prvním uvedeno, že Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Listina se zabývá jak všeobecným osobnostním právem (např. hned v čl. 1), tak jednotlivými dílčími osobnostními právy (např. právo na život, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, právo na lidskou důstojnost, čest, dobré jméno apod.). Odstavec druhý prvního článku Ústavy pak stanoví, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. Toto ustanovení se týká i závazků týkajících se ochrany osobnosti. Touto problematikou se zabývá řada mezinárodních smluv. Např. Úmluva

---

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů (dále jen „Ústava“).

¹⁷ Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“).

o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o biomedicíně), Úmluva o právech dítěte a další.

Dále úpravu ochrany osobnosti rozvíjejí i další české zákony. Jako příklad můžeme jmenovat tiskový zákon,¹⁸ zákon o rozhlasovém a televizním vysílání,¹⁹ zákon o ochraně osobních údajů,²⁰ zákon o některých službách informační společnosti.²¹ Ochrana osobnosti je doplněna trestním právem (Díl druhý hlavy druhé trestního zákoníku - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství²²) a správním právem (Přestupky proti občanskému soužití v přestupkovém zákoně v § 49²³).

2. ZÁKONNÁ ÚPRAVA NEMAJETKOVÉ ÚJMY V OBČANSKÉM PRÁVU

Nejdůležitějším právním předpisem upravující újmu a její náhradu je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ). Úprava je podstatně širší než ve starém občanském zákoníku²⁴ (dále jen „OZ“) a předchází právní úpravu v mnohém doplňuje a upřesňuje, jak vysvětluji v kapitole č. 3. Systematika pravidel náhrady škody je v NOZu zvolena podobně jako v OZu. Po základních ustanoveních následuje oddíl

---

¹⁸ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (dále jen „tiskový zákon“).

¹⁹ Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů.

²⁰ Zákon č. 101/2000 Sb. Zákon o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

²¹ Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů (zákon o některých službách informační společnosti).

²² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²³ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

²⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník. (dále jen „OZ“).

věnovaný povinnosti nahradit újmu s tím, že po obecných skutkových podstatách jsou uvedeny některé zvláštní skutkové podstaty.²⁵

Nemajetkovou újmou se NOZ zabývá napříč celým kodexem. Ochrana osobnosti je zmíněna již v úvodních ustanoveních části první obecné části. § 1 odst. 2 NOZ stanoví: „*Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.*“ § 3 odst. 1 NOZ pak stanoví, že *soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým* a hned v druhém odstavci pod písmenem a) uvádí zásadu: *každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí.*

JUDr. Čuříková uvádí: „*Nový občanský zákoník na straně jedné zavádí široce pojaté klausule týkající se ochrany osobnosti fyzické osoby, které umožňují v důsledku § 24 o. z. spolu v kombinaci s § 14 o. z. žalovat v rámci této oblasti prakticky cokoliv. Zákoník ponechal v ochraně osobnosti „tělesnou integritu“ a „ochranu podoby, soukromí a jména“. Na druhé straně není věnována bližší pozornost dvěma nejčastějším typům zásahů do práva na ochranu osobnosti, a to jednak cti a důstojnosti a také soukromí a rodinnému životu.*“²⁶

Nemajetkovou újmou se zabývá i oddíl pátý druhé hlavy NOZ. Konkrétně § 77 a § 78, které se věnují kazuistické ochraně jména a příjmení člověka. Následuje obecné ustanovení pojednávající o osobnosti člověka, o kterém jsem se zmiňovala již v předchozí kapitole (§ 81). Ustanovení § 82 obsahuje v prvním odstavci základní zásadu pro uplatňování náhrady nemateriální újmy, totiž, že *člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.* Druhý odstavec pak navazuje s pravidlem, dle kterého se může po smrti člověka ochrana jeho osobnosti domáhat kterákoliv z osob jeho blízkých.

---

²⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2013. s. 260. ISBN 978-80-7478-013-4.

²⁶ ČUŘÍKOVÁ, Pavla. Nemajetková újma dle nového občanského zákoníku [online]. [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nemajetkova-ujma-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku>.

Následující ustanovení až do § 117 se věnují v samostatných pododdílech jednotlivým osobnostním právům (Podoba a soukromí, Právo na duševní a tělesnou integritu, Práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu, Nakládání s částmi lidského těla, Ochrana lidského těla po smrti člověka).

Problematicke náhrady majetkové a nemajetkové újmy se věnuje NOZ téměř ve sto paragrafech (§ 2894 – 2990) v části čtvrté, hlavě třetí. Základní ustanovení (§ 2894 – 2908) obsahují společná pravidla jak pro majetkovou, tak nemajetkovou újmu. § 2894 obsahuje v druhém odstavci důležitou zásadu, dle které: *„Nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadosti učinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.“* Znamená to tedy, že pro posuzování náhrady nemajetkové újmy jsou důležitá i ustanovení věnující se náhradě škody, která jsou obsažena v druhém oddíle této hlavy. Třetí oddíl konkretizuje způsob a rozsah náhrady. Jeho druhý pododdíl se věnuje konkrétně náhradě při újmě na přirozených právech člověka (po obecných ustanoveních následují ustanovení speciální zabývající se náhradou při ublížení na zdraví a při usmrcení, náklady spojené s péčí o zdraví, náklady pohřbu, peněžitými dávkami a odbytným).

3. SROVNÁNÍ ÚPRAVY NÁHRADY ŠKODY A NEMAJETKOVÉ ÚJMY V OZ A NOZ

OZ se věnoval problematice náhrady škody a nemajetkové újmy v necelých padesáti ustanoveních (§415 – 450). Jak je patrné již z toho, co bylo uvedeno výše, NOZ se touto problematikou zabývá podstatně šířeji, téměř ve dvojnásobném počtu ustanovení. Do roku 2014 byla právní praxe v oblasti náhrady újmy zatížena trialismem občanského, obchodního a pracovního práva. Bylo nejprve nutné zkoumat, pod kterou právní úpravu daný případ spadá (OZ, obchodní zákoník²⁷ nebo zákoník práce²⁸). Tento

---

²⁷ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

²⁸ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

právní stavu oddaloval a prodlužoval řešení právních sporů. NOZ veškerou problematiku náhrady újmy sjednocuje a vždy se použijí jednotná pravidla (§ 2894 odst. 2 NOZ).²⁹ Důležitá koncepční změna v NOZu spočívá v důsledném odlišení toho, zda škůdce porušil povinnost stanovenou zákonem, nebo povinnost vyplývající ze smlouvy.³⁰ NOZ je ke škůdci, který porušil smluvní povinnost, přísnější. V případě porušení povinnosti vyplývající ze zákona je nutné na straně škůdce zavinění (§ 910 NOZ), zatímco při porušení smluvní povinnosti nikoliv (§ 2913 NOZ). OZ vyžadoval zavinění na straně škůdce vždy. Nicméně koncepci použitou v NOZu české právo již znalo, byla totiž použita ve starém obchodním zákoníku.³¹ Z výše uvedeného tedy vyplývá, že sice již není při řešení jednotlivých případů nutné řešit, jakou zákonnou úpravu použít, ale nově je nutné posuzovat, zda půjde o režim deliktní nebo smluvní náhrady.

Jako shrnutí novinek z NOZu, které se týkají nemateriální újmy, zadostiučinění za ni poskytované, potažmo škody a její náhrady, lze tedy uvést:

- Pojmosloví - OZ používal pojem fyzická osoba, zatímco NOZ používá pojem člověk a hlásí se tak k přirozenoprávní doktríně. OZ používal pojem „škoda“, zatímco NOZ pracuje s pojmem „újma“, který obsahuje jak újmu materiální (škodu), tak nemateriální. Atd.
- Posílení právního postavení poškozeného.
- Upřednostňování náhrady škody naturalizací (vedení do předešlého stavu) před relutární náhradou (peněžní).
- Rozšíření počtu případů, ve kterých lze žádat zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu.
- Rozpracování zvláštních případů vzniku újmy (např. újma způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi (§ 2923 NOZ)).
- Širší možnosti smluvní limitace náhrady škody.

---

²⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2013. s. 258. ISBN 978-80-7478-013-4.

³⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2013. s. 261. ISBN 978-80-7478-013-4.

³¹ Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník.

- Zrušení paušálních limitů pro výpočet náhrad za ublížení na zdraví a usmrcení.

4. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY IMATERIÁLNÍ ÚJMY V ČASE

„První základy všeobecného osobnostního práva, které nelze z historického hlediska odtrhnout od ideje lidských a občanských práv a svobod vůbec, lze v dlouhodobém vývoji lidské společnosti spatřovat již v antické filozofii a v myšlení o přirozeném právu u sofistů a stoiků.“³² Nicméně „římské právo ještě nevytvořilo obecný pojem všeobecného osobnostního práva a v důsledku toho ani jeho obecnou ochranu.“³³

Za feudalismu si ochranu cti a důstojnosti musel zajistit poškozený svépomocí. Ať už šlo o krevní mstu, souboj, výkupné nebo různé druhy pokut.

Důležitým historickým mezníkem v problematice osobnostních práv a újmy způsobené jejich porušováním je rozvoj přirozenoprávních teorií. K jejich rozvoji začalo docházet v 17. a 18. století. Tyto teorie, mezi jejichž hlavní tvůrce řadíme J. Locka, Ch. Montesquieua a J. J. Rousseau, se snažily formulovat systém přirozených práv člověka. Jedním z těchto práv je i právo na svobodu a rovnost člověka. V Americe lze za nejvýraznější mezník ve formulaci, vyhlášení a uzákonění práv a svobod člověka považovat Deklaraci nezávislosti Spojených států z roku 1776, v Evropě pak Deklaraci lidských a občanských práv vyhlášenou roku 1789 (dále jen „Deklarace“).³⁴ Proklamace z článku prvního Deklarace: *„Lidé se rodí a zůstávají svobodní a rovnoprávní“*³⁵ je pravděpodobně nejznámější základní formulací osobnostních práv a je dále v různých obměnách přejímána do dalších lidskoprávních úmluv a deklarací

---

³² KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). s. 39. ISBN 80-720-1484-6.

³³ Tamtéž.

³⁴ KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). s. 42. ISBN 80-720-1484-6.

³⁵ Deklarace práv lidských a občanských [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/assets/udalosti/Deklarace-prav-lidskych-a-obcanskyh.pdf>.

(např. do pravděpodobně nejznámější lidskoprávní úmluvy – Všeobecné deklarace lidských práv³⁶). Přírozenoprávní teorie měly velký vliv rovněž na tvorbu rakouského Všeobecného občanského zákoníku (dále jen „ABGB“). Ten v § 16 stanovil, že: *„Lidé se rodí svobodní, jsou si vzájemně rovni a jsou nadáni přirozenými lidskými právy.“*³⁷ Nicméně fakt, že základní zákony začaly uznávat lidská práva, zatím nic nezměnil na tom, že ochrana těchto práv byla poskytována správním a trestním právem, nikoliv právem občanským. Tato skutečnost odpovídá názoru, že nemateriální újma nemůže být nahrazena materiálními prostředky. *„ABGB pod pojmem škoda rozumí každou újmu, která byla někomu způsobena na jmění, právech anebo na jeho osobě, tedy újmu majetkovou i nemajetkovou. Pod imateriální újmu řadila tělesné poškození, pohlavní čest ženy, osobní svobodu a čest. Při poškození na těle se poškozenému hradily léčebné útraty, újma na výdělku, bolestné a újma způsobená zohyzdáním. ABGB upravoval také škodu způsobenou svedením ženy (imateriální újma spočívala ve zmenšení vyhlídky na sňatek), zbavením osobní svobody a nactiutrháním.“*³⁸ ABGB se zabýval převážně odpovědností za škodu vzniklou při zásahu do integrity fyzické osoby. Např. náhradou škody za ublížení na zdraví se zabýval v § 1325: *„kdo ublíží jinému na těle, uhradí náklady na léčení poškozeného, nahradí mu ušlý nebo stane-li se poškozený výdělku neschopným, také v budoucnosti ucházející výdělek a kromě toho mu zaplatí na požádání bolestné, které je přiměřené vyšetřeným okolnostem.“*³⁹ Kobliha a spol. se konkrétně tímto ustanovením zabývali a uvádějí, že: *„Sumou nároků, které byly kryty újmou na zdraví/životě, byly léčebné výlohy, ztráta na výdělku současném i budoucím, bolestné, náhrada za zohyzdění a při úmrtí poškozeného se hradily pozůstalým náklady na výživu.“*⁴⁰ Zajímavostí je, že výši náhrady škody ponechával zákon na úvaze soudu a tímto pravidlem se následně inspiroval i současný NOZ.

---

³⁶ Všeobecná deklarace lidských práv [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf.

³⁷ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s.

³⁸ ČUŘÍKOVÁ, Pavla. Peněžitá náhrada imateriální újmy v českém soukromém právu. 2014. s. 12. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta.

³⁹ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s.

⁴⁰ KOBLIHA, Ivan. Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského práva: praktická příručka. Praha: Leges, 2012. Praktik (Leges). s. 155 – 156. ISBN 978-80-87212-97-4.

S postupným vývojem vědy a technického pokroku docházelo k dílčím úpravám jednotlivých zásahů do osobnostních práv. Šlo např. o zásahy v důsledku rozvoje lékařské vědy, tisku, fotografie, filmu a později i televize. Společností byl požadován rozvoj ochrany osobnosti fyzických osob a jeho úpravy občanským právem, které by v širší míře než dosavadní právní prostředky honorovalo prevenční, restituční, jakož i satisfakční cíle nápravy.⁴¹ Bylo nutné zajistit efektivnější a komplexnější ochranu osobnosti. Postupně se tak tato ochrana začala promítat do soukromoprávních kodexů evropských států a také judikatury.

4.1. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY IMATERIÁLNÍ ÚJMY V ČESKOSLOVENSKÉM PRÁVU PO ROCE 1918

Nově vzniklé Československo přejalo Recepční normou č. 11/1918⁴² právní předpisy bývalého Rakouska-Uherska. Došlo tak k nastolení tzv. právního dualismu, kdy na území Čech platil ABGB a na území Slovenska a následně i Podkarpatské Rusi platilo bývalé právo uherské založené na právu obyčejovém. Ale nejen ABGB se zabýval ochranou osobnostních práv. Lze zmínit i další předpisy, které se této problematice věnovaly. Např. zákon č. 218/1926 Sb. o právu autorském⁴³ nebo v oblasti trestního práva zákon č. 108/1933 Sb., který obsahoval zvláštní úpravu ochrany cti.⁴⁴

Právní dualismus byl ukončen až v roce 1951, kdy k prvnímu lednu začal platit Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. Obsahoval (jako ABGB) ochranu jména, příjmení a názvu právnické osoby. V oblasti náhrad škod na zdraví tento občanský zákoník velké změny nepřinesl. *„Za pokrokové lze považovat ustanovení o moderačním právu soudu, kdy soudce měl přihlížet k významu škod, poměrům stran a k povaze a míře zavinění,*

---

⁴¹ KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). s. 44. ISBN 80-720-1484-6.

⁴² Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

⁴³ Zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském).

⁴⁴ Zákon č. 108/1933 Sb., o ochraně cti.

čímž mohl zabránit nepřiměřeným tvrdostem zákona.“⁴⁵ Také byl přijat zákon č. 115/1953 Sb. o právu autorském⁴⁶. Ač došlo k prolomení právního dualismu a vydání nových norem, rozhodně nelze hovořit o komplexní a dostačující úpravě ochrany osobnostních práv. Vzhledem ke komunistické totalitě, která byla v Československu nastolena, by bylo spíše s podivem, kdyby tato problematika byla objektem zájmu zákonodárců.

Až Občanský zákoník z roku 1964 (OZ) „u nás poprvé zakotvil obecnou (generální) úpravu všeobecného osobnostního práva (§ 11 – 16) jako jednotného práva a v jeho rámci úpravu jednotlivých osobnostních práv v určitém celku včetně úpravy jednotlivých základních prostředků ochrany.“⁴⁷ OZ obsahoval jak úpravu obecných, tak i úpravu speciálních případů odpovědnosti. Platilo pravidlo „lex specialis derogat lege generali“ (speciální úprava má přednost před obecnou). Došlo k propojení majetkových a nemajetkových nároků – institut náhrady škody na zdraví nebo na životě se skládal (a od té doby skládá) ze dvou částí: a) majetkové, která pokrývá peněžitou újmu, vzniklo zásahem do tělesné integrity a b) nemajetkové, která sloužila ke zmírnění újmy a zadostiučinění poškozeného a jeho blízkých. Nemajetková část náhrady se řídila tzv. bodovou vyhláškou⁴⁸, která obsahovala sazebník určující výši náhrady za bolestné a ztížení společenského uplatnění.⁴⁹

Následně lze ještě zmínit zákon č. 81/1966 Sb.⁵⁰, který chránil fyzickou osobu v případě uveřejnění nepravdivého nebo zkreslujícího údaje. Nicméně uplatňování

---

⁴⁵ KALÁBOVÁ, Eliška. Imateriální újma v občanském právu. 2016. s. 13. Univerzita Karlova, Právnická fakulta.

⁴⁶ Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon).

⁴⁷ KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). s. 52. ISBN 80-720-1484-6.

⁴⁸ Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

⁴⁹ KOBLIHA, Ivan. Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského práva: praktická příručka. Praha: Leges, 2012. Praktik (Leges). s. 156. ISBN 978-80-87212-97-4.

⁵⁰ Zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

ochrany osobnosti v praxi příliš nefungovalo. Judikatura se týká převážně drobných urážek na cti a ve zbytku je velmi chudá.⁵¹

Po revoluci v roce 1989 došlo k několika velkým změnám OZ. Např. novelou provedenou zákonem č. 87/1990 Sb. Tímto zákonem byl zakotven institut náhrady nemajetkové újmy v penězích za předpokladu, že morální satisfakce je nedostatečná. Velkým přelomem pak bylo přijetí Ústavy a Listiny základních práv a svobod. Došlo rovněž k rozvoji činnosti soudů a Ústavního soudu.

5. PŘEDPOKLADY PRO ODŠKODNĚNÍ IMATERIÁLNÍ ÚJMY

Předpoklady pro odškodnění imateriální újmy jsou upraveny v obecných ustanoveních NOZ týkajících se povinnosti nahradit škodu (§ 2909 a násl.).

Konstrukce vzniku povinnosti k náhradě újmy (respektive odpovědnosti za újmu) je postavena na splnění tří základních předpokladů: a) porušení povinnosti ze strany škůdce, b) existence újmy u poškozeného a c) prokázaná příčinná souvislost mezi porušením povinnosti škůdce na straně jedné a vznikem újmy u poškozeného na straně druhé. Pokud některý z těchto předpokladů chybí, nemůže povinnost k náhradě újmy vzniknout. Důkazní povinnost v případě soudního sporu leží na poškozeném jakožto na žalobci.⁵²

Než se pustím do rozboru konkrétních předpokladů pro vznik povinnosti k úhradě nemateriální újmy, je na místě uvést několik obecných faktů ohledně vymáhání zadostiučinění za způsobenou nemateriální újmu.

NOZ obecně povoluje sjednání omezení nebo vyloučení povinnosti k náhradě nemateriální újmy. Dle § 2898 se ale nepřihlíží k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje povinnost k náhradě újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech, anebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti. Nepřihlíží se ani k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje právo slabší strany na náhradu jakékoli újmy.

---

⁵¹ KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). s. 54. ISBN 80-720-1484-6.

⁵² NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOŘOVÁ. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). s. 30. ISBN 978-80-247-5165-8.

Pokud nedošlo k uvedenému omezení nebo vyloučení, je k vymáhání náhrady za způsobenou nemateriální újmu aktivně legitimována fyzická osoba, do jejichž osobnostních práv bylo zasaženo nebo dotčena právnická osoba. V dalších případech i tzv. nasciturus nebo osoby, které jsou nemateriální újmou dotčeny nebo ji pociťují jako osobní neštěstí.

Pasivní legitimaci ve sporu má původce zásahu. Může to být jak fyzická tak právnická osoba.

*„Promlčení lze vymezit jako následek marného uplynutí lhůty dané k uplatnění práva, tj. vykonání práva. Tento následek spočívá v tom, že se oslabí právo, že se jeho úspěšná uplatnitelnost stane podmíněnou.“*⁵³ § 612 NOZ stanoví, že v případě práva na život a důstojnost, jméno, zdraví, vážnost, čest, soukromí nebo obdobného osobního práva se promlčují jen práva na odčinění újmy způsobené na těchto právech. Lze tedy říci, že prostředky ochrany osobnosti, kterými se poškozený domáhá upuštění od zásahu způsobujícího nemateriální újmu nebo odstranění následků takového zásahu, se nepromlčují a poškozený je může žádat kdykoliv. Promlčuje se právo na zadostiučinění ve formě peněžních náhrad. V případě zadostiučinění formou důchodu se promlčují nároky na jednotlivá plnění, ale nepromlčuje se základ nároku (tzn. nároku na důchod jako takového). Ohledně promlčecí lhůty platí pro náhradu nemajetkové újmy obecná úprava. Tzn. maximálně desetiletá lhůta pro práva majetková (finanční formu zadostiučinění) a pro jiná než majetková práva (např. v případě, kdy byla dotčena svoboda poškozeného) obecná tříletá subjektivní promlčecí lhůta.

5.1. PORUŠENÍ POVINNOSTI

V OZ byl prvek deliktní odpovědnosti označován jako protiprávní jednání, respektive protiprávní úkon. NOZ pracuje s pojmem „porušení povinnosti“, případně „protiprávní čin“. Stále platí, že povinnost lze porušit jak jednáním, tak opomenutím.

K porušení povinnosti může dojít:

- porušením zákona,

---

⁵³ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 405. ISBN 978-80-7478-325-8.

- porušením smlouvy,
- úmyslným porušením dobrých mravů.

Jak už jsem uváděla v kapitole zabývající se rozdílem mezi OZ a NOZ, NOZ vychází z předpokladu, že smlouva má větší váhu než zákonná ustanovení, jelikož se zakládá na vzájemné důvěře smluvních stran a jde o jejich svobodně projevenou vůli zavázat se ke splnění nějaké povinnosti. U porušení smluvní povinnosti tak NOZ pracuje s tzv. objektivní odpovědností (odpovědností za následek), zatímco u porušení zákonné povinnosti se předpokládá nutnost zavinění (tzv. subjektivní odpovědnost). U porušení smluvní povinnosti je tedy NOZ vůči škůdci přísnější a zavinění nepožaduje. Výjimkou z objektivní odpovědnosti je prokázání tzv. liberačních (zprošťujících) důvodů. Pokud je liberační důvod prokázán, škůdce za vzniklou škodu neodpovídá.

5.1.1. PORUŠENÍ DOBRÝCH MRAVŮ

Ustanovení § 2909 NOZ stanoví: „*Škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit; vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.*“

Institut dobrých mravů je institutem problematickým, jelikož nelze přesně definovat, co dobré mravy vlastně jsou. Jedná se o neurčitý právní pojem. Je tedy na soudech, aby v každém jednotlivém případě posoudily, zda došlo k porušení dobrých mravů či nikoliv. Z textu ustanovení je zřejmé, že pro uplatnění náhrady škody vzniklé porušením dobrých mravů škůdcem je nutné, aby škůdce porušil dobré mravy úmyslně, to znamená zaviněně. Jde tedy o případ tzv. subjektivní odpovědnosti škůdce.

5.1.2. PORUŠENÍ ZÁKONNÉ POVINNOSTI

Porušením zákonné povinnosti se zabývá § 2910 NOZ. „*Jedná se o povinnost k náhradě škody s ohledem na zavinění, neboť podmínky náhrady škody bez ohledu na zavinění jsou na základě § 2895 blíže vymezeny v dílčích zvláštních skutkových*

*podstatách.*⁵⁴ Jde tedy o obecnou skutkovou klauzuli, která je základem nároku na náhradu škody způsobené porušením zákonné povinnosti.

I když jde o obecné ustanovení, obsahuje § 2910 dvě věty, které stanovují dvě rozdílné skutkové podstaty. Existence dvou odlišných skutkových podstat má dopad především na zkoumání prvku protiprávnosti a příčinné souvislosti.⁵⁵ První věta je zaměřena na ochranu konkrétních právních statků – absolutních práv. Týká se tedy osobnostních práv, věcných práv a práv k nehmotným statkům. Druhá věta je zaměřena na ochranu jiných než absolutních práv, která jsou chráněna zákonným pravidlem. Jde o situaci, kdy právní norma má ochranný charakter za určitým účelem.

V případě škody způsobené porušením zákonné povinnosti platí domněnka nedbalosti, která je upravena v NOZ v § 2911. Předpokládá, že škodu vzniklou porušením zákonné povinnosti, zavinil škůdce z nedbalosti. Spojení „má se za to“ značí, že jde o tzv. vyvratitelnou právní domněnku.⁵⁶

5.1.3 PORUŠENÍ SMLUVNÍ POVINNOSTI

Jak již bylo řečeno, úprava porušení smluvní povinnosti je v NOZ poměrně striktní. Škůdce má možnost zbavit se povinnosti nahradit újmu pouze v případě, kdy prokáže, že mu ve splnění povinnosti dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Přitom však překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě nezproští.⁵⁷

Strana, která poruší povinnost ze smlouvy, je povinna nahradit škodu z toho vzniklou nejen druhé smluvní straně, ale i případně dalším osobám, jejichž zájmům mělo splnění povinnosti ze smlouvy sloužit. Porušení smluvní povinnosti

---

⁵⁴ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-19]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁵⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2013. s. 261. ISBN 978-80-7478-013-4.

⁵⁶ NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOŘOVÁ. *Nový občanský zákoník.* Praha: Grada, 2014. *Právo pro každého (Grada).* s. 37. ISBN 978-80-247-5165-8.

⁵⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 2913 odst. 2.

je tak protiprávním činem i ve vztahu k poškozenému, který nebyl stranou smlouvy. Přitom postačuje, že je prokázáno, že porušení závazku ze smlouvy mělo dopad i do právní sféry takového poškozeného. Jde tedy o poškození subjektivních práv poškozeného, nikoliv o účel sjednané smlouvy. Nemusí jít o smlouvu, jejímž účelem je prospěch třetí osoby.⁵⁸

5.2. EXISTENCE ÚJMY POŠKOZENÉHO

Újmu, která je druhým předpokladem vzniku povinnosti náhrady újmy, jsem se snažila definovat v páté kapitole této práce. Nebudu se proto nyní opakovat a pouze zmíním, že nemajetková újma poškozeného nemusí spočívat pouze v porušení osobnostních práv poškozeného, ale i v pouhém ohrožení osobnosti v její fyzické a morální jednotě, pokud lze předpokládat, že takové ohrožení je způsobilé újmu vyvolat.

5.3. PŘÍČINNÁ SOUVISLOST

Příčinnou souvislost (nebo také kauzální nexus) je nutno chápat jako poměr příčiny (tj. porušení povinnosti) a následku (tj. vzniklé újmy).⁵⁹ Nová úprava v NOZ se od úpravy v OZ v rozsahu příčinné souvislosti příliš neliší. Otázka, zda porušení povinnosti škůdce a vzniklá újma jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku, se musí vždy posuzovat z hlediska konkrétních skutkových zjištění soudu. V naprosté většině případů je vyžadováno, aby existence příčinné souvislosti byla prakticky jistá.⁶⁰ „Výsledkem je, že poškozený buď příčinnou souvislost prokáže a získá plnou náhradu, anebo ji neprokáže a nezíská nic.“⁶¹ Nicméně Ústavní soud se v jednom ze svých

---

⁵⁸ NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOŘOVÁ. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). s. 38. ISBN 978-80-247-5165-8.

⁵⁹ NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOŘOVÁ. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). s. 33. ISBN 978-80-247-5165-8.

⁶⁰ Rozsudek Nejvyšší soud ČR - senát ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 25 Cdo 508/2005 [ASPI ID: JUD257097CZ].

⁶¹ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2013. s. 262. ISBN 978-80-7478-013-4.

nálezů vyjádřil: „Vzhledem k tomu, že pojem příčinná souvislost není právními předpisy v ČR nijak definován, nic nebrání judikatuře českých soudů, aby požadavek „stoprocentně“ prokazované příčinné souvislosti přehodnotila a přijala adekvátnější a realističtější výklad „způsobení škody“, který by vyrovnával slabší postavení poškozených.“⁶² V praxi se soudy často potýkají s problémem, kdy vzniku újmy předchází více příčin. Musí tak posuzovat jak věcnou tak časovou posloupnost. Snaží se tedy o zjišťování kauzality, přičemž jednou z dominujících teorií používaných v české právní praxi je teorie adekvátní příčinné souvislosti. „Podle této teorie je příčinná souvislost dána tehdy, jestliže je újma podle obecné povahy, obvyklého chodu věci a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události. Současně se musí prokázat, že újma by nebyla nastala bez této příčiny. Ústavní soud dále v nálezu sp. zn. I. ÚS 312/05 ve vztahu k teorii adekvátnosti příčinné souvislosti rozvedl, že „pro odpovědnost za škodu není nutné, aby vznik určité škody byl pro jednatelovo (škůdce) konkrétně předvídatelný, nýbrž je dostatečné, že pro optimálního pozorovatele není vznik škody vysoce nepravděpodobný.“⁶³

Druhou často používanou teorií je teorie podmínky. „Teorie podmínky stanovuje, že kauzalita mezi příčinou a následkem je tehdy, pokud by následek bez příčiny nenastal.“⁶⁴

Dalším praktickým problémem, při kterém je problém určit příčinnou souvislost mezi porušením povinnosti škůdce a vzniklou újmou, je situace, kdy vedle sebe působí více podmínek, které vedou ke vzniku újmy. Eliáš uvádí příklad dvou výrostků házejících kameny na střechu domu.⁶⁵ Jeden z kamenů zasáhne kolemjdoucího a zraní ho. Je jisté, že byl porušen zákon, vznikla újma, ale nelze s jistotou říci, mezi kterým porušením zákona a následkem vznikla příčinná souvislost. Neví se, který z výrostků kámen hodil, přičemž zákon porušují oba. Pro tuto situaci má NOZ konkrétní úpravu v § 2915, který se věnuje škodě způsobené několika pachateli.

---

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8.2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08 [ASPI ID: JUD142236CZ].

⁶³ K teorii adekvátní příčinné souvislosti [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=55&id_article=254991&csum=c435d5e7.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2013. s. 263. ISBN 978-80-7478-013-4.

5.4. PREVENCE

Jak vyplývá z výše uvedeného, NOZ se újmou a její náhradou zabývá poměrně podrobně. Na druhou stranu obsahuje i ustanovení, která si kladou za cíl, aby k újmě ideálně vůbec nedošlo. Jde o ustanovení zabývající se prevenční povinností každého. Obecně by se dalo říci, že ustanovení zabývající se prevencí (§ 2900 – 2903 NOZ) obsahují tři základní povinnosti: povinnost nikomu neškodit, povinnost zakročit a povinnost oznamovací.

V § 2900 je uvedeno: *„Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.“* Jde vlastně o pravidlo, které by mělo být vlastní automaticky každému. Každý by si přirozeně měl počínat tak, aby zbytečně nezvyšoval riziko vzniku újmy, snažit se předcházet negativním následkům svého jednání. Jednou z definic prevence je např. tato: *„Občanskoprávní prevenci můžeme chápat jako souhrn způsobů a forem předcházení ohrožení a porušování subjektivních občanských práv.“*⁶⁶

Pravidlo v ustanovení § 2900 NOZ je promítnutím základní právní zásady neminem laedere (nikomu neškodit). Je zaměřeno na prevenci při konání, při aktivním chování. Jde tedy o tzv. pozitivní prevenci, kdy *„prevenční povinnost subjektu nastává pouze při jeho aktivním jednání, vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života a může dojít k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného (taxativní výčet).“*⁶⁷ Výkladem a contrario lze tedy chápat, že pasivním (omisivním) jednáním prevenční povinnost dle NOZ nevzniká. Došlo tak k zúžení původní úpravy, která obsahovala i úpravu tzv. negativní prevence.

Pokud dojde k porušení prevenční povinnosti, jedná se o protiprávní jednání. Potrestání za porušení prevenční povinnosti ale přichází v úvahu pouze v případě, kdy nedošlo k porušení žádné jiné povinnosti stanovené jiným právním předpisem. Jedná se o ustanovení subsidiární povahy.

---

⁶⁶ ŠVESTKA, Jiří. Základy teorie prevence v československém socialistickém občanském právu. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 1980. s. 4. ISSN 03230619.

⁶⁷ MEDUNOVÁ, Ivana. Prevence v občanském právu. Brno, 2015. s. 54. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta.

Povinnost zakročit upravuje § 2901 NOZ. Uvádí podmínky, za kterých je ten, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo má nad ní kontrolu, povinen zakročit na ochranu jiného. Jde o situace, kdy to vyžadují okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života anebo odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami. Stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit. Toto ustanovení je inspirováno čl. 4: 103 Principů evropského deliktního práva (PETL), který se zabývá povinností chránit ostatní před škodou.⁶⁸

Třetí z uvedených povinností, povinnost oznamovací, je upravena v § 2902 NOZ. Toto ustanovení má dvojí účel – možnou liberaci toho, kdo porušil právní povinnost nebo kdo mohl a měl vědět, že ji poruší a také možnost předcházet vzniku újmy nebo alespoň omezení jejího rozsahu. Pokud je oznamovací povinnost povinným splněna, nemá poškozený právo na náhradu té újmy, které mohl sám po oznámení újmy zabránit.

Poslední z paragrafů, který upravuje prevenci - § 2903, nestanoví žádnou povinnost. Pouze upozorňuje osobu, které újma hrozí, že pokud vhodným způsobem nezakročí proti hrozící újmě, ponese ze svého, čemu mohl zabránit. Jde tedy o úpravu následku pasivního jednání ohrožené osoby. „*Za stanovených podmínek může ohrožená osoba využít i institutu svépomoci, jednání v krajní nouzi nebo nutné obraně a další.*“⁶⁹ Těmto institutům se věnuji v následující kapitole.

Druhý odstavec se zabývá soudní prevencí. Stanoví, že při vážném ohrožení může ohrožený požadovat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy. Zabývá se tedy situacemi, kdy k újmě ještě nedošlo, ale její vznik reálně hrozí.

---

⁶⁸ Principy evropského deliktního práva [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://civil.udg.edu/php/biblioteca/items/287/PETLCzech.pdf>.

⁶⁹ HULMÁK, Milan. Občanský zákoník: komentář. VI. Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 1523 - 1524. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

5.5. OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST

Jak jsem uváděla výše, protiprávnost je porušení zákonné nebo smluvní povinnosti. Existují ale případy, kdy následky určitého protiprávního jednání mohou být eliminovány, pokud tak zákon stanoví. Jde o takové okolnosti, které původce zásahu ospravedlňují, o „*situace, ve kterých ochranný účel deliktního práva ustupuje do pozadí a úmyslné nebo nedbalostní porušení právních statků třetího je aprobováno.*“⁷⁰ Mluvíme pak o okolnostech vylučujících protiprávnost. NOZ z okolností vylučujících protiprávnost upravuje instituty nutné obrany a krajní nouze. Jde o instituty nejčastěji používané, nicméně nejde o taxativní výčet okolností vylučujících protiprávnost. Jako další můžeme uvést výkon subjektivního práva, svolení poškozeného, svépomoc, plnění zákonné povinnosti a povinnost strpět jejich výkon a dovolené riziko. Lze je rozdělit do tří skupin: na ty, které svědčí poškozenému (nutná obrana a krajní nouze), na ty, které svědčí škůdci nebo veřejnosti (výkon subjektivního práva a povinnost strpět jejich výkon, svépomoc, plnění zákonné povinnosti a dovolené riziko) a na svolení poškozeného. V následujících podkapitolách se budu blíže věnovat některým z nich.

Povinnost k prokázání splnění podmínek vylučujících protiprávnost náleží škůdci.⁷¹ Jde tedy o obrácené důkazní břemeno. Neunesení důkazního břemene škůdcem „*vede k dovození protiprávnosti, nikoliv však nezbytně k povinnosti k náhradě škody.*“⁷² Pokud je chování posouzeno jako jedna z okolností vylučujících protiprávnost, je „*původní jednání označováno za tzv. čin jinak trestný (neboli kvazidelikt), a jedná se tedy o čin relativně beztrestný.*“⁷³

---

⁷⁰ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-3]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁷¹ ACHOUR, Gabriel a Martin PELIKÁN. Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích. Ostrava: Key Publishing, 2015. s. 61. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-231-0.

⁷² ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-3]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁷³ HENDRYCH, Dušan. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. s. 85. ISBN 978-80-7400-059-1.

5.5.1. NUTNÁ OBRANA

Jedním z typů okolností vylučujících protiprávnost, který NOZ konkrétně upravuje, je institut nutné obrany. Smysl nutné obrany vychází ze zásady vim vi repellere licet (je dovoleno odrazet násilí násilím). § 2905 NOZ umožňuje tomu, kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvajících protiprávní útok, použít přiměřené prostředky k odvrácení tohoto útoku, aniž by odpovídal za újmu, kterou odvrácením útoku způsobí. Není ovšem dovolen exces z této situace. Druhá věta stanoví: „*To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočnicka způsobené odvrácením útoku.*“⁷⁴

Aby tedy bylo možné použít institut nutné obrany v souladu se zákonem, je nutné splnit následující podmínky:

1. Útok musí pocházet od člověka – útočnicka: NOZ v již zmíněném § 2905 stanoví: „*Kdo odvrací... a způsobí přitom útočnickovi újmu...*“ Je tedy zjevné, že toto ustanovení nelze vztahovat na případy, kdy půjde o útok např. od zvířete. Pokud by ale bylo zvíře použito jako nástroj útočnicka (např. vycvičený pes poštvaný proti napadenému), bude se rovněž jednat o útok od člověka a v případě přiměřené obrany půjde ze strany napadeného o nutnou obranu.
2. Míra rozsahu újmy, kterou napadený škůdci způsobí: Nutnou obranou není situace, kdy újma, která poškozenému hrozí, je marginální oproti újmě, která by byla v případě obrany způsobena škůdci. Takže o nutnou obranu se nebude jednat, „*je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná.*“⁷⁵ Toto kritérium musí být posouzeno vzhledem k poměrům poškozeného a to jak majetkovým, tak vnitřním.⁷⁶ V každém jednotlivém případě tak půjde o individuálním posuzování.
3. Přiměřenost obrany vzhledem k závažnosti újmy útočnicka: „*Nepřiměřenost obrany je tématem, jehož jednoznačné vyřešení v obecné rovině nelze očekávat.*

⁷⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 2905.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ HRÁDEK, Jiří. § 2905 Nutná obrana. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-3]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

*Zcela zjevná nepřiměřenost obrany musí být vždy posuzována ve vztahu ke všem okolnostem případu, a to nikoliv pouze útoku ze strany útočnicka, použitým nástrojům či způsobu, provedení a dalším zejména psychickým vlivům na ohroženého, ale též závažnosti újmy, kterou ohrožený může útočnickovi způsobit.*⁷⁷ U této podmínky hraje roli velké množství faktorů, které musí v každém individuálním případě posoudit soud. „*V první řadě je třeba zmínit, že napadený vznik takové situace nevyvolal a ani ji zpravidla neočekával, takže se na ni nemohl dostatečně připravit.*“⁷⁸ Na tuto situaci pamatuje ustanovení § 2907 NOZ, které navazuje na ustanovení zabývající se nutnou obranou a krajní nouzí. Stanoví, že při posuzování toho, zda došlo k nutné obraně nebo krajní nouzi je nutné přihlížet i k omluvitelnému vzrušení myslí toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí. Zohledňuje subjektivní prvek při jednání toho, proti komu je útok mířen. Soud tak při posuzování konkrétní situace bere v potaz, že jinak nahlíží na situaci ten, kdo má čas ji v klidu vyhodnotit a jinak ten, proti komu je útok bezprostředně veden a je celou situací zaskočen. Rovněž platí, že jako nutná obrana se posuzuje i situace, kdy napadený neví, že útok proti němu je pouhý žert. Lze chápat, že se napadený brání, má strach a pokud je jeho reakce adekvátní skutečnému útoku (tzn. není zjevně nepřiměřená), jde o nutnou obranu.

Vzhledem k výše uvedenému je zřejmé, že za nutnou obranu nebudou považovány případy, kdy obrana je vedena proti jednání, které je v souladu s právem (tzn., nejde o protiprávní jednání útočnicka). Půjde o případy, kdy útočnick jedná se souhlasem poškozeného nebo např. plní zákonnou povinnost. Dále o nutnou obranu nepůjde v případech, kdy půjde o „oplácení“ určitého jednání. Nutná obrana musí reagovat na bezprostřední útok (resp. na bezprostředně hrozící útok). V momentě, kdy tento útok bude ukončen a poškozený bude v „obraně“ pokračovat, už nepůjde o nutnou obranu. Nutná obrana rovněž nepřichází v úvahu v případě excesu z podmínek stanovených zákonem.

---

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ SVOBODA, Filip. Svépomoc v novém občanském zákoníku. Brno, 2015. s. 35. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.

5.5.2. KRAJNÍ NOUZE

Další z okolností vylučující protiprávnost je krajní nouze. „*Krajní nouze je stav hrozícího nebezpečí, který nelze odvrátit jinak než způsobením újmy, ale menší než té, která hrozí.*“⁷⁹ NOZ se jí zabývá v § 2906, který stanoví, že kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možno odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila. Následuje dovětek, který uvádí výjimku z uvedeného a to situaci, kdy by majetek i bez jednání podlehl zkáze. Výše uvedené neplatí, pokud nebezpečí vyvolal vlastní vinou sám jednající. Toto ustanovení míří na situace, kdy je nebezpečím míněno jiné ohrožení než útok deliktně způsobilé osoby. Tzn. např.: lavina, útok zvířete (ne „lidského nástroje“), požár, sesuv půdy atp. § 2906 stanoví podmínky, za kterých s o krajní nouzi jedná. Je to podmínka:

1. Hrozícího nebezpečí: „*Nebezpečí je stav, kdy přímo hrozí škoda, a v takových případech osoba vystavená riziku vzniku škod bude hodnotit vzniklou situaci ze subjektivního hlediska a pod dojmy a okolnostmi daného případu.*“⁸⁰ Nebezpečí nesmí být vyvoláno samotným ohroženým. Jinak není podstatné, kdo nebezpečí vyvolal nebo zda jde o přírodní jev vzniklý bez jakékoliv lidské aktivity. Zároveň nesmí jít o lidský útok, který by naplňoval podmínky nutné obrany.
2. Bezprostřednosti: „*Nebezpečí musí hrozit (nemůže jít o trvalý soustavný stav), a to přímo (bezprostředně).*“⁸¹
3. Subsidiarity: Podmínkou subsidiarity se rozumí stav, kdy vzhledem k okolnostem nebylo možno danou situaci vyřešit jinak (např. zavoláním státních orgánů). Jinak řečeno, pokud lze zabránit nebezpečí jiným způsobem, aby újma nevznikla, je každý povinen tento způsob zvolit. Vzhledem k rozmanitosti situací, které mohou nastat, nelze nijak definovat

---

⁷⁹ HULMÁK, Milan. Občanský zákoník: komentář. VI. Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 1526. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

⁸⁰ HRÁDEK, Jiří. § 2906 Krajní nouze. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-3]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁸¹ Tamtéž.

prostředky zásahů v rámci krajní nouze. Nicméně lze předpokládat, že použitý prostředek musí být z hlediska ohroženého způsobit zastavit trvající nebezpečí.

4. Proporcionality: NOZ stanoví, že újma způsobená obranou nesmí být stejně závažná nebo závažnější než újma, která by nastala bez jakéhokoliv zásahu. Platí, že z hlediska obecně uznávaných hodnot má zdraví a život přednost před majetkem. Zjednodušeně řečeno, pokud by mělo dojít ke ztrátě na životě nebo na majetku, bude mít na pomyslných vahách přednost záchrana života. Zákonnou výjimkou z podmínky proporcionality je, jak jsem již uváděla výše, situace, kdy by ke zkáze majetku došlo i bez zásahu osoby jednající v krajní nouzi. Každopádně neplatí: „Zachráním svůj život a obětují místo toho život někoho jiného.“ Taková situace by nespĺňovala podmínku méně závažného zásahu oproti hrozícímu nebezpečí. Zatímco v rámci nutné obrany lze akceptovat, že pokud během útoku na svůj život ohrožený útočníka zabije, nejde o exces z nutné obrany.

Na krajní nouzi se, stejně jako na nutnou obranu, vztahuje pravidlo z § 2907, který se zabývá omluvitelným vzrušením mysli. Při posuzování konkrétního případu je nutné přihlídnout k situaci, za které jednal ten, kdo se ocitl v nouzi.

Zajímavostí je, že ustanovení o krajní nouzi se vztahuje i na právnické osoby. Nejvyšší soud stanovil rozsudkem s č. j. 25 Cdo 4920/2008, že: „*Subjektem povinným k odvrácení hrozící škody podle ustanovení § 417 obč. zák. a zároveň oprávněným podle ustanovení § 419 obč. zák. požadovat náhradu účelně vynaložených nákladů je i obec, která v takovém případě nevykonává veřejnou moc.*“⁸²

Někteří autoři spatřují v současné úpravě krajní nouze v NOZu nedostatky. Poukazují na protiústavnost soukromoprávní úpravy krajní nouze. „*Problémy mohou být zejména v určení toho, zda je jednání v krajní nouzi v souladu s právem nebo (i přesto, že se jedná o krajní nouzi, tudíž z pohledu právní teorie o okolnost vylučující protiprávnost) je protiprávní. Obecně platí pravidlo „casus sentit dominus“, tedy že náhodu pociťuje vlastník. V případě, že je v rámci krajní nouze odvráceno nebezpečí*

---

⁸² Rozsudek Nejvyšší soud ČR - senát ze dne 28. 4.2010, sp. zn. 25 Cdo 4920/2008 [ASPI ID: JUD167595CZ].

hrozící jednomu vlastníku, a je přitom způsobena menší škoda na majetku jiného vlastníka, jedná se svým způsobem o prolomení této zásady, neboť jde o obětování se za někoho jiného. ... V NOZ je přitom stanoveno pouze to, že subjekt, který odvrací nebezpečí v krajní nouzi, nesmí způsobit následky stejně závažné nebo ještě závažnější, než byla újma, která hrozila původně. Chybí tak specifikace, že by se mělo jednat o uvedený „významný“ rozdíl mezi těmito následky.“⁸³

Dalším problémem je otázka, zda je osoba, která odvracela nebezpečí, povinna nahradit újmu, která vznikla třetím osobám. § 2906 stanoví, že nikoliv. Ale kdo potom tuto újmu třetí osobě nahradí? Z NOZu třetí osobě vyplývá možnost domáhat se náhrady takto vzniklé újmy dle § 1309 nebo § 1314. Ale je správné, že musí vyvíjet aktivitu k tomu, aby se náhrady újmy domohla? Dle mého názoru v NOZu chybí ustanovení, které by tuto situaci explicitně řešilo a poskytovalo by těmto třetím osobám ochranu bez toho, aby se musely náhrady vzniklé újmy jakýmkoliv způsobem domáhat. Proč by měly doplácet na to, že se staly „obětí“ nutné obrany někoho jiného?

5.5.3. SVOLENÍ POŠKOZENÉHO

Další z okolností vylučujících protiprávnost je svolení poškozeného. O protiprávní jednání nejde, pokud k němu dal poškozený souhlas. Jedná se o jednu ze základních zásad občanského práva: *volenti non fit iniuria* (Tomu, kdo souhlasí, neděje se újma.). *„Svolení fyzické osoby přichází v úvahu jen, jedná-li se o takovou hodnotu její osobnosti, se kterou může platně disponovat, tzn., kde neexistuje převládající zvláštní veřejný zájem na poskytnutí ochrany i proti vůli dotčené fyzické osoby.“⁸⁴*

---

⁸³ TRÝBLOVÁ, Adéla. *Okolnosti vylučující protiprávnost*. Brno, 2016. s. 38. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.

⁸⁴ ČURÍKOVÁ, Pavla. *Peněžité náhrady imateriální újmy v českém soukromém právu*. 2014. s. 69. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta.

5.5.4. SVÉPOMOC

NOZ hned na svém začátku, v § 14, obsahuje obecnou úpravu svépomoci. Stanoví, že každý si může přiměřeným způsobem pomoci k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě. Hrozí-li neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může jej každý, kdo je takto ohrožen, odvrátit úsilím a prostředky, které se osobě v jeho postavení musí jevit vzhledem k okolnostem jako přiměřené. Směřuje-li však svépomoc jen k zajištění práva, které by bylo jinak zmařeno, musí se ten, kdo k ní přikročil, obrátit bez zbytečného odkladu na příslušný orgán veřejné moci.⁸⁵ Toto ustanovení má ochrannou funkci ve prospěch škůdce, avšak jsou stanoveny podmínky, za kterých to tak je. Právo poškozeného musí být porušeno a musí být zjevné, že případný zásah by přišel pozdě. Mimoto je nutná přiměřenost svépomoci, tedy dodržení zásady proporcionality.

6. JEDNOTLIVÉ SLOŽKY OCHRANY OSOBNOSTI

Už v úvodní části této práce jsem se snažila vydefinovat pojem osobnosti a osobnostních práv. Institut ochrany osobnosti upravuje NOZ v § 81: „*Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.*“ Použití termínu „zejména“ dává najevo, že výčet hodnot, které požívají ochrany, je pouze demonstrativní. V následujících kapitolách této práce se budu věnovat jednotlivým osobnostním právům a jejich ochraně. Konkrétně ochraně života a zdraví člověka, jeho důstojnosti, ochrany jména, soukromí a projevů osobní povahy. Rovněž se zaměřím na zvláštní typy ochrany osobnosti a to na institut ztráty radosti z dovolené, ochranu osobnosti právnických osob a ochranu osobnosti při nekalé soutěži.

---

⁸⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 14.

6.1. OCHRANA ŽIVOTA A ZDRAVÍ ČLOVĚKA

Každý čtenář této práce pravděpodobně bude souhlasit s tvrzením, že na prvním místě pomyslného žebříčku hodnot každého z nás je pevné zdraví. Stejný názor zastával i zákonodárce při tvorbě NOZu, a proto se NOZ ochraně lidského života a zdraví věnuje poměrně široce. Základem jsou ustanovení, která se věnují integritě (jednotě) člověka. V důvodové zprávě k NOZu je zdůrazněno, že u člověka jde o celistvost lidské osobnosti obecně a navržená ustanovení nebudou aplikována pouze na tělesnou integritu člověka, ale i na integritu duševní.⁸⁶ Integrita člověka je pojmána jako základní hodnota. „*Jde o základní východisko postavení fyzické osoby v mezích právního řádu.*“⁸⁷ NOZ se právu na tělesnou a duševní integritu věnuje od ustanovení § 91. Právě § 91 udává celé následující právní úpravě směr, když stanoví: „*Člověk je nedotknutelný.*“ Jde o jakousi deklaraci, výkladové pravidlo, ze kterého je patrná snaha o antropocentrický charakter celé úpravy. Navazuje na LZPS, konkrétně na čl. 7. Na toto ustanovení je třeba brát zřetel při vymezení a hodnocení jednotlivých osobnostních práv. Ze stejné premisy vychází i další předpisy, které se integritou člověka zabývají (např. zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách). § 91 a 92 NOZ stanoví tři základní pravidla o nedotknutelnosti člověka, která jsou v následujících ustanoveních rozvíjena. Tato pravidla zní:

- Je zakázáno zasahovat do integrity člověka bez jeho souhlasu.
- Lidské tělo ani jeho části nesmí být zdrojem majetkového prospěchu.
- Tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka.⁸⁸

Mohlo by se zdát, že tato úprava nedotknutelnosti člověka je poměrně striktní, ale není tomu tak. „*Absolutní nepřipustnost zásahu do integrity existuje jen v podobě zákazu mučení a krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu (čl. 7 odst. 2 LZPS).*“⁸⁹ Jinak nelze nedotknutelnost člověka chápat absolutně.

---

⁸⁶ Důvodová zpráva k NOZ [online]. [cit. 2017-04-10]. s. 64. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁸⁷ § 91-103 Pododdíl 3 Právo na duševní a tělesnou integritu. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

*„Z povahy věci do nedotknutelnosti zasahuje již samotné soužití s ostatními lidmi. Realizace osobnostních práv člověka nesmí nepřiměřeně narušovat osobnostní práva druhých.“*⁹⁰ Omezení nedotknutelnosti člověka lze omezit vůli samotné dotčené osoby dle základní právní zásady: „Kdo souhlasí, tomu se neděje křivda.“ Dále může dojít k omezení nedotknutelnosti člověka i v situacích, které na jeho vůli nezávisí. Půjde o případy, kdy právo musí zohledňovat i ochranu dalších základních hodnot, ať už půjde o případy, které se budou týkat dotčené osoby nebo půjde o zdraví a životy jiných osob. Jako příklad první z uvedených situací můžeme uvést stav nouze, ve kterém nelze získat souhlas dotčeného člověka. Jako příklad pro druhou uvedenou situaci můžeme uvést tzv. ochranu veřejného zdraví, kdy je např. povinné základní očkování.

6.1.1. ZÁSAH DO INTEGRITY ČLOVĚKA

NOZ se zásahem do integrity zabývá v § 93 – 103. Základní pravidlo je stanoveno v § 93 odst. 1. Stanoví, že mimo případ stanovený zákonem nikdo nesmí zasáhnout do integrity člověka bez jeho souhlasu uděleného s vědomím o povaze zásahu a o jeho možných následcích. Pokud někdo souhlasí, aby mu byla způsobena závažná újma, nepřihlíží se k tomu. To neplatí, pokud je zásah podle všech okolností nutný v zájmu života a zdraví dotčeného. Druhý odstavec se pak zabývá situací, kdy souhlas k zásahu do integrity zastoupeného dává jeho zákonný zástupce. *„Zákonný zástupce je omezen ve svém zástupčím oprávnění udělit souhlas k zásahu do integrity zastoupeného tím, že takový souhlas musí být k přímému prospěchu osoby, která není (právně) schopna dát souhlas sama.“*⁹¹

Z uvedeného tedy vyplývá, že mimo zákonem stanovené případy lze zasáhnout do integrity člověka pouze s jeho informovaným souhlasem, případně s informovaným souhlasem zákonného zástupce. Další ustanovení NOZu pak rozvádějí obsah vysvětlení, formu souhlasu, situace, kdy se jedná o zásah do integrity nezletilého, odvolání souhlasu a situace, kdy tento souhlas není nutný.

---

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOROVÁ. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). s. 25. ISBN 978-80-247-5165-8.

Aby mohl ten, do jehož integrity má být zasaženo (případně jeho zákonný zástupce) dát souhlas se zásahem, je nezbytné, aby rozuměl tomu, proč a jak bude zákrok proveden, včetně případných hrozících rizik. Rovněž má právo znát případné alternativy zásahu. Vysvětlení musí být srozumitelné a má se za to, že je řádně podáno, „*lze-li rozumně předpokládat, že druhá strana pochopila způsob a účel zákroku včetně očekávaných následků i možných nebezpečí pro své zdraví, jakož i to, zda přichází v úvahu případně i jiný postup.*“⁹² Mimo zmíněná rizika by ten, kdo zásah provádí, měl také zmínit předpokládané pozitivní přínosy zásahu a krátkodobá i dlouhodobá omezení, která budou po zákroku následovat. Obsah poučení je velmi podstatný. Nejčastějšími situacemi, kdy dochází k tvrzení protiprávního zásahu do integrity člověka, jsou právě ty, kdy poškozený tvrdí, že nebyl řádně poučen a nebyl si tak vědom všech následků plánovaného zákroku.

Pod výše popsaným zásahem do integrity člověka si každý pravděpodobně představí pacienta čekajícího v nemocnici na operaci a lékaře, který ho seznamuje s léčebným postupem, možnými riziky a předpokládaným výsledkem. Ale o zásahu do integrity člověka mluvíme i v mnohem méně vážných případech, např. provedení piercingu, tetování nebo jen obyčejná masáž. Mimoto, jak jsem již uvedla výše, nejde jen o zásahy do fyzické sféry člověka, ale i do sféry psychické. „*Škála myslitelných případů počíná od fyzického kontaktu, ať už mezi rodinnými příslušníky, nebo jinými osobami, nebo při provozování některých sportů, her, tance apod., postupuje přes společensky aprobované činnosti mající charakter služby poskytnuté dotčenému člověku a konečně obsahuje v krajní poloze i užití fyzické síly vůči člověku (např. způsobení újmy na zdraví násilným napadením či nucené podání výživy osobě odmítající stravu).*“⁹³

„*Způsobilost člověka udělit souhlas se zásahem je součástí jeho způsobilosti právně jednat. ... Člověk, který je plně svéprávný, uděluje souhlas k zásahu do integrity*

---

⁹² § 94 odst. 1 NOZ.

⁹³ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 93 (Oprávnění pro zásah do integrity). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

*zcela samostatně, a to bez ohledu na to, zda plně svéprávnosti nabyt dosažením věku 18 let, přiznáním svéprávnosti před dosažením tohoto věku či uzavřením manželství.*⁹⁴

Pokud informovaný souhlas uděluje zákonný zástupce, podá vysvětlení i tomu, do jehož integrity má být zasaženo (je-li schopen úsudku). Vysvětlení přitom musí podat tak, aby byl dotčený schopen mu porozumět. „*I nezletilý, který plně svéprávný není, může souhlas udělit samostatně za podmínek § 95 NOZ.*“⁹⁵ Ten stanoví, že nezletilý může v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle také sám, je-li to přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. Tímto ustanovením NOZ respektuje čl. 12 Úmluvy o právech dítěte.⁹⁶ V této úmluvě se smluvní státy zavázaly zabezpečit prostor pro vyjádření názoru dítěte v záležitostech, které se ho týkají, pokud je toto dítě schopno své vlastní názory formulovat. Dle § 95 nesmí jít ovšem o zákrok, který na nezletilém zanechává trvalé nebo závažné následky. Mám tedy za to, že třeba tetování by u nezletilých mělo být prováděno pouze se souhlasem rodičů. Ač jde o zákrok, u kterého lze předpokládat, že si nezletilý uvědomuje všechna rizika a následky a jehož provedení chce, jde o zásah trvalý a k tomu souhlas nezletilého ze zákona nestačí.

Souhlasu u nezletilých se zabývá dále také § 100 NOZ. Ten stanoví, že pokud už nezletilému bylo 14 let a nesouhlasí se zásahem do integrity, ke kterému dal souhlas jeho zákonný zástupce, nelze zákrok provést bez souhlasu soudu. Totéž platí i u osob, které jsou zletilé, ale nejsou plně svéprávné. Stejně pravidlo platí i naopak. Nesouhlasí-li zákonný zástupce se zásahem do integrity uvedené osoby, ač si jej tato osoba přeje, lze zákrok provést na její návrh nebo na návrh osoby jí blízké jen se souhlasem soudu.

Lze nadněst otázku, zda je určení přesné věkové hranice v NOZu šťastným řešením. Dle mého názoru by byla vhodnější podmínka rozumové a mravní vyspělosti nezletilého, než určení konkrétního věku. Každý nezletilý člověk je jiný a dosahuje jiné mentální úrovně. To, že je někomu 14 let ještě automaticky neznamená, že je schopen

---

⁹⁴ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 94 (Vysvětlení před zákrokem). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁹⁵ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 93 (Oprávnění pro zásah do integrity). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁹⁶ 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí.

plně posoudit nutnost a intenzitu zásahu do jeho integrity. Ale i naopak si lze představit situaci, kdy si třináctiletý nezletilý bude plně vědom, co zásah do jeho integrity obnáší.

NOZ upravuje rovněž požadovanou formu informovaného souhlasu. Obecně vzato, je souhlas k zásahu do integrity člověka klasickým právním jednáním. To znamená, že může mít jakoukoliv formu, nestanoví-li zákon nebo smlouva něco jiného. NOZ v § 96 stanoví, že souhlas k zásahu do integrity člověka vyžaduje písemnou formu v případech, kdy má být oddělena část těla, která se již neobnoví. Písemné formy je také zapotřebí k lékařskému pokusu na člověku nebo zákroku, který zdravotní stav člověka nevyžaduje. To neplatí, jedná-li se o kosmetické zákroky nezanechávající trvalé nebo závažné následky. Pokud není dodržena požadovaná písemná forma informovaného souhlasu, jedná se o relativní neplatnost právního jednání. To znamená, že jednání je obecně platné a neplatnost bude prohlášena pouze, pokud se jí poškozený bude domáhat. „*Výjimkou je existence stavu nouze (§ 99 NOZ), při němž může být právně relevantní souhlas udělen i v jiné než zákonné formě (nebo vůbec) a její nedodržení jeho neplatnost nezpůsobuje.*“⁹⁷ Stav nouze se vztahuje na situace, kdy je život člověka v náhlém a patrném nebezpečí a je nutné okamžitě zakročit ve prospěch jeho zdraví, přičemž souhlas nelze získat ani v jiné než stanovené formě. Mimo § 96 NOZ vyžadují písemnou formu informovaného souhlasu i další předpisy. Typicky ty, které se týkají poskytování zdravotní péče (např. zákon o zdravotnických službách⁹⁸, transplantační zákon⁹⁹ a zákon o specifických zdravotních službách¹⁰⁰). Pro většinu zásahů do integrity člověka ale písemný souhlas povinný není. I přes tuto skutečnost si ale v praxi ten, kdo zasahuje do integrity jiného, písemný souhlas vyžádá. V případě sporu je pak pro něj jednodušší prokázat, že mu souhlas byl udělen.

---

⁹⁷ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 96 (Forma souhlasu). In: ŠVESTKA, Jirí, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁹⁸ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

⁹⁹ Zákon č. 282/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

¹⁰⁰ Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

Souhlas se zásahem do integrity člověka lze samozřejmě odvolat a to v jakékoliv formě (§ 97 NOZ). To platí i pro případy, kdy souhlas samotný musí být v písemný. Odstavec druhý § 97 NOZ dále obsahuje právní domněnku, která stanoví, že pokud se pro souhlas nevyžaduje písemná forma, má se za to, že byl udělen. Při nejistotě, zda byl souhlas odvolán v jiné než písemné formě, se má za to, že k odvolání nedošlo. Toto ustanovení je především normou s procesními účinky, jelikož ovlivňuje posouzení důkazního břemene o tvrzené skutečnosti v případě sporu.

*„Odvoláním souhlasu zaniká oprávnění toho, komu byl udělen, aby zásah vykonal. Pokud by tak navzdory odvolání souhlasu učinil, jednalo by se o zásah bez právního důvodu, a tedy neoprávněný.“*¹⁰¹ Možnost souhlas odvolat má přednosti i před případným smluvním ujednáním stran. To ovšem neznamená, že tomu, kdo měl zákrok provést odvoláním zákroku, nevznikla škoda. V některých případech si lze představit i její případné vymáhání (např. Pokud zubař vyhotovil zubní protézu pacientovi na míru a ten si ji následně odmítl nechat dát. Pokud protézu nelze použít pro nikoho jiného a byla vyrobena s předchozím souhlasem pacienta, může zubař požadovat zaplacení jejího zhotovení.)

Je zřejmé, že souhlas lze odvolat pouze před provedením samotného zákroku. V tom případě nelze k jeho provedení přistoupit. V některých případech si lze představit i odvolání souhlasu během zákroku. Pak je nutné jej okamžitě ukončit. Případné negativní důsledky vzniklé přerušením zákroku jdou v takovém případě k tíži toho, kdo souhlas odvolal. Nicméně u zdravotních služeb platí speciální úprava ze zákona o zdravotních službách,¹⁰² *„podle něhož odvolání souhlasu s poskytnutím zdravotních služeb není účinné, pokud již bylo započato provádění zdravotního výkonu, jehož přerušeni může způsobit vážné poškození zdraví nebo ohrožení života pacienta. Za splnění těchto podmínek je poskytovatel zdravotních služeb oprávněn - a podle okolností často i povinen - postupovat, jako by k odvolání souhlasu nedošlo; to však platí pouze do doby, kdy zákrok již bude možno bez uvedeného nebezpečí pro pacienta*

---

¹⁰¹ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 97 (Odvolání souhlasu a domněnka jeho udělení a neodvolání). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁰² § 34 odst. 34 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

*ukončit, byť by se tak stalo oproti jeho původně plánovanému rozsahu předčasně.*¹⁰³ Odvolání souhlasu je, analogicky k udělení souhlasu, podmíněno způsobilostí dotčené osoby k právnímu jednání. Pokud je souhlas odvolán za situace, kdy k zásahu do integrity dochází z jiného zákonného důvodu, než je souhlas člověka, nemá žádné právní účinky a je bezpředmětné.

*„Zejména v lékařské praxi bud nezřídka docházet k situacím, kdy pacient sám nebude moci udělit svůj souhlas pro neschopnost projevit svou vůli, byť by se jednalo o neschopnost přechodného charakteru – např. pacient po úrazu bude v bezvědomí.*¹⁰⁴ Takové situace upravuje NOZ v § 98: *„Nemůže-li člověk udělit souhlas pro neschopnost projevit vůli, byť jen přechodnou, a nemá-li zákonného zástupce, vyžaduje se souhlas přítomného manžela, rodiče, nebo jiné osoby blízké. Není-li přítomna žádná z těchto osob, vyžaduje se souhlas manžela, a není-li, souhlas rodiče, popřípadě jiné osoby blízké, pokud je lze bez obtíží zjistit a zastihnout a pokud je zřejmé, že nehrozí nebezpečí z prodlení. Není-li možné získat souhlas žádným z výše uvedených způsobů, může souhlas udělit jiná přítomná osoba, která o dotčenou osobu osvědčí mimořádný zájem.* Takovou osobou by mohl být např. registrovaný partner dotčeného člověka. Lze předpokládat, že uvedené osoby mají v uvedených případech povinnost rozhodovat v zájmu dotčené osoby. Z uvedeného ustanovení NOZu je patrné, že toto ustanovení se vztahuje na situace, kdy dotčený člověk nemá zákonného zástupce. Totéž platí i pro soudem jmenovaného poručníka, opatrovníka nebo soudem schválený člen domácnosti.¹⁰⁵ Ti všichni by měli před osobami vyjmenovanými v § 98 odst. 1 NOZ přednost. Je logické, že jmenované osoby mají také možnost souhlas se zásahem do integrity dotčené osoby neudělit nebo odvolat. Jde vlastně o specifickou formu zastoupení. Jak jsem uvedla výše, v praxi jde nejčastěji o případy souhlasů

---

¹⁰³ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 97 (Odvolání souhlasu a domněnka jeho udělení a neodvolání). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁰⁴ NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOŘOVÁ. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). s. 26. ISBN 978-80-247-5165-8.

¹⁰⁵ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 98 (Udělení souhlasu dalšími osobami). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

ke zdravotnickým zákrokům. Je poněkud nešťastné, že úpravu udělování těchto souhlasů obsahuje jak NOZ, tak zákon o zdravotních službách. A tato úprava není jednotná. Zákon o zdravotních službách vyjmenovává přesné pořadí osob, které souhlas mohou poskytnout.¹⁰⁶

Druhý odstavec § 98 NOZ obsahuje tzv. institut dříve vyslovených přání. Klade důraz na vůli člověka, do jehož integrity má být zasaženo.¹⁰⁷ Stanoví, že při zákroku i při udělení souhlasu se vezme zřetel na dříve vyslovená známá přání člověka, do jehož integrity má být zasaženo. Tento „*poskytuje možnost se k léčbě (v naprosté většině případů) vyjádřit pro případ, že takováto situace nastane. Dříve vyslovené přání bude nepochybně sloužit zejména pro vyjádření nesouhlasu s poskytnutím léčby, tedy k jejímu odmítnutí pro budoucí případy.*“¹⁰⁸ „*Z rozlišení souhlasu na straně jedné a samotného zákroku na straně druhé plyne, že povinnost zohlednit dříve vyslovená přání zavazuje nejen toho, kdo v zastoupení dotčeného člověka souhlas uděluje, ale též toho, kdo do integrity zasahuje.*“¹⁰⁹ Rovněž soud by měl k dříve vysloveným přáním dotčeného člověka přihlédnout. Nicméně nejde o absolutní ustanovení. V každém jednotlivém případě je nutno přihlédnout k okolnostem. Pokud se podstatně změnilo, je možné předpokládat, že by dotčený člověk své stanovisko přehodnotil. Speciální úpravu stejného institutu obsahuje rovněž zákon o zdravotních službách. Tato úprava je vůči NOZu speciální a má přednost.

Ustanovení § 101 a 102 NOZ se zabývají situacemi, kdy do rozhodování vstupuje soud. Jeho souhlas k zákroku je potřeba, pokud má být zasaženo do integrity člověka neschopného úsudku způsobem zanechávajícím trvalé, neodvratitelné a vážné následky nebo způsobem spojeným s vážným nebezpečím pro jeho život nebo zdraví. Ne ovšem v situacích popsáných v § 99 (krajní nouze). Pojem „člověk neschopný

---

¹⁰⁶ § 34 odst. 7 zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k NOZ [online]. [cit. 2017-04-10]. s. 64. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹⁰⁸ TOMEŠOVÁ, Jana. Dříve vyslovené přání – předem vyslovený (ne)souhlas s poskytnutím léčby [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/drive-vyslovene-prani-predem-vysloveny-ne-souhlas-s-poskytnutim-lecby>.

¹⁰⁹ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 98 (Udělení souhlasu dalšími osobami). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

úsudku“ se jeví jako problematický. Je otázkou, zda zákonodárce mířil na mentální vyspělost jedince nebo na člověka v konkrétní situaci. Lze předpokládat, že spíše mínil druhou variantu, tedy člověka, který není schopný v dané situaci racionálně uvažovat. K tomu, aby musel rozhodovat soud, jsou nutné i další podmínky. Musí jít o trvalý, neodvratitelný a vážný zásah do integrity dotčeného člověka. „*Trvalost, neodvratitelnost a vážnost následku je nutno vnímat jako podmínky, které musejí být splněny všechny současně.*“¹¹⁰ Další podmínkou pro to, aby soud vyslovil souhlas se zákrokem je prospěch, který musí dotčený člověk ze zásahu do jeho integrity mít. Tato podmínka je stanovena v § 102 NOZ: „*Soud přivolí k zákroku podle § 100 nebo 101, je-li dotčené osobě podle rozumného uvážení k prospěchu, po jejím zhlédnutí a s plným uznáváním její osobnosti.*“ Soud je povinen dotčenou osobu před udělením souhlasu shlédnout a to tak, aby si mohl ověřit všechny potřebné informace, na základě kterých má o souhlasu rozhodnout. Pokud je dotčený člověk schopen vyjádřit svůj názor, musí ho soud vzít v potaz. Při hodnocení kritérií pro udělení souhlasu musí soud na celou situaci nahlížet komplexně a zvážit všechna pro a proti, která případný zásah do integrity dotčeného jedince přinese. Je nutné, aby zvážil dlouhodobé i krátkodobé přínosy, nevýhody i rizika a také všechny okolnosti. Soud musí zohledňovat pouze „přímý“ prospěch dotčeného, ne „zprostředkovaný“ prospěch dalších osob. Soudní řízení bude probíhat dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Poslední ustanovení, které se zabývá souhlasem se zásahem do integrity člověka, pamatuje na situaci, kdy bylo zasaženo do integrity člověka, který nevěděl, co se s ním děje a nedal osobně k zákroku souhlas. § 103 NOZ stanoví povinnost sdělit takovému člověku, jakmile mu to jeho stav dovolí, způsobem, kterému bude schopen porozumět, jaký zákrok na něm byl proveden. Rovněž musí být poučen o jeho možných následcích a i o riziku neprovedení zákroku. Vlastně jde o sdělení stejných informací, které by dotčené osobě byly poskytovány v rámci informovaného souhlasu. Ne všechny, např. možné alternativní postupy léčby ztrácí v takové situaci samozřejmě význam. Sdělení těchto informací souvisí jednak s přirozeným respektováním osobnosti člověka a jednak má také praktické dopady – např. sdělení určitých zdravotních

---

¹¹⁰ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 101 (Přivolení soudu k zákroku na člověku neschopném úsudku). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

omezení pacienta do budoucna. Toto ustanovení se vztahuje zejména na případy, kdy je proveden zásah do integrity dotčeného člověka v naléhavé situaci.

6.1.2. PRÁVA ČLOVĚKA PŘEVZATÉHO DO ZDRAVOTNICKÉHO ZAŘÍZENÍ BEZ JEHO SOUHLASU

Významným zásahem do osobní svobody člověka je zadržení a následná detence ve zdravotnickém zařízení bez souhlasu dotčeného. Tato problematika je řešena nejen NOZem, ale i v dalších předpisech (zejména v zákoně o zdravotních službách,¹¹¹ OSŘ¹¹² a dalších). NOZ neobsahuje zákonné důvody pro umístění nebo zadržení dotčeného člověka v příslušném zařízení, protože jsou již obsaženy v jiných právních předpisech. Jednotlivé předpisy se v podstatě doplňují, byť užívají odlišnou terminologii. Důvodová zpráva k NOZ uvádí, že úpravy této problematiky bylo třeba pro zdůraznění skutečnosti, že při zjištění zákonného důvodu pro zadržení člověka ve zdravotnickém zařízení nestačí jen formální přístup, ale musí být vždy zkoumáno, nepostačí-li v konkrétním případě namísto detence mírnější a méně omezující opatření. Také považuje za nutné posílit právní postavení zadrženého, přičemž se bere v úvahu jako podstatný faktor schopnost zadrženého učinit si vlastní úsudek a projevit svá přání.¹¹³ Je důležité zdůraznit, že úprava v NOZ se zabývá pouze omezením svobody dotčeného. Jedná se o omezení jeho pohybu a omezení kontaktu s vnějším světem. Nevztahuje se na jeho práva odmítnout určitý zákrok nebo léčebný výkon, jak jsem popisovala výše.

NOZ obsahuje úpravu této problematiky v § 104 – 110. § 104 uvádí podmínky, za kterých lze převzít člověka bez jeho souhlasu do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo ho v něm bez jeho souhlasu držet. Rovněž stanoví, že podání návrhu na omezení svéprávnosti nezakládá samo o sobě důvod, aby byl člověk bez svého souhlasu do takového zařízení převzat nebo v něm držen. „*Pojem "převzetí nebo držení člověka v zařízení poskytujícím zdravotní péči", s nímž operuje § 104, je třeba pokládat*

---

¹¹¹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

¹¹² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹¹³ Důvodová zpráva k NOZ [online]. [cit. 2017-04-10]. s. 66. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

za legislativní zkratku. Za převzetí nebo držení člověka ve zdravotním ústavu bez jeho souhlasu je totiž třeba pokládat i omezení člověka během pobytu v ústavu, s nimiž umístěný nevyslovil souhlas a která jej omezují ve volném pohybu, nebo medikaci psychofarmaky, jež svými účinky vedou k omezení svobodného pohybu člověka.“¹¹⁴ Pokud dotčený člověk udělí se svým zadržením, byť i následně, souhlas, má se za to, že k omezení osobní svobody nedošlo.

Pokud ze zákonem stanoveného důvodu dojde k zadržení člověka v zařízení poskytující zdravotní péči, zařízení oznámí tuto skutečnost zákonnému zástupci zadrženého, jeho opatrovníku, podpůrci, manželovi nebo jiné osobě blízké. Oznámení manželu nebo jiné osobě blízké však učinit nesmí, pokud mu to bylo zadrženým zakázáno.¹¹⁵ Mimo zadrženého člověka by zákaz mohl vydat ze zákonných důvodů také státní orgán, např. orgán činný v trestním řízení.¹¹⁶ Zdravotnické zařízení musí rovněž zadržení/detenci dotčeného člověka nahlásit do 24 hodin soudu. Soud následně rozhodne o učiněném opatření do sedmi dnů. Tyto lhůty jsou pouze pořádkové, jejich marné uplynutí nemá za následek propuštění zadrženého ze zdravotního zařízení.

Poskytovatel zdravotních služeb má povinnost zadrženému bez zbytečného odkladu vysvětlit, proč byl zadržen, jaké je jeho právní postavení, jak se může proti dané situaci bránit a že si může zvolit zmocněnce nebo důvěrníka. Stejně poučené musí být bez zbytečného odkladu poskytnuto rovněž zástupci zadrženého, jeho opatrovníkovi, podpůrci, zmocněnci a důvěrníkovi, má-li zadržený nějaké. Vysvětlení musí být podáno tak, aby mu dotčený porozuměl. Povinnost poučení dle § 106 NOZ nemá jednorázový charakter. „Poskytovatel musí poučení o možnosti uplatnit konkrétní procesní práva během detenčního řízení zopakovat, pokud taková potřeba vyjde najevo (např. pokud umístěný člověk poté, co soud pravomocně rozhodl o jeho dalším držení,

---

¹¹⁴ SVOBODA, Karel. § 104 (Podmínky nedobrovolného převzetí a držení). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-17]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹¹⁵ § 105 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹¹⁶ NOVOTNÝ, Petr. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). s. 36. ISBN 978-80-247-5163-4.

*projevuje zjevnou vůli dále nebýt v zařízení umístěn, měl by mu poskytovatel připomenout jeho právo žádat o propuštění).*¹¹⁷

Institut důvěrníka je v NOZu novinkou, která významně posiluje postavení zadrženého, zejména v případech, kdy je dotčená osoba držena ve zdravotnickém zařízení pro tvrzené duševní onemocnění na návrh jejího zákonného zástupce. Důvěrníkem je osoba, kterou si zadržená osoba sama zvolí. Důvěrník zde není jen pro procesní ochranu zadrženého, ale hlavně pro ochranu jeho dalších práv. „*Může uplatnit ve prospěch člověka svým jménem všechna jeho práva vzniklá v souvislosti s jeho převzetím do příslušného zařízení nebo s jeho držením v takovém zařízení. Stejná práva jako důvěrník má i podpůrce.*“¹¹⁸ Zadržený má právo projednávat se svým zástupcem, důvěrníkem a podpůrcem vlastní záležitosti při osobním rozhovoru bez přítomnosti dalších osob.¹¹⁹ Lze předpokládat, že důvěrník i podpůrce budou jednat v souladu se zájmy zadrženého. Pokud by úkony podpůrce nebo důvěrníka z procesního hlediska byly v rozporu s úkony zadrženého, soud je bude akceptovat jen tehdy, lze-li podle stavu věci k okamžiku posouzení úkonu ze strany soudu očekávat, že přinese výsledek řízení, který je pro umístěného příznivější.

Další z forem obrany proti zadržení nebo detenci ve zdravotnickém zařízení bez souhlasu zadrženého je žádost o přezkum zdravotního stavu zadrženého, jeho zdravotní dokumentace nebo vyjádření ošetřujícího lékaře nezávislým lékařem. O tento přezkum může požádat sám zadržený, jeho důvěrník nebo podpůrce. Toto právo lze uplatnit nejen proti poskytovateli zdravotních služeb, ale i proti soudu a vůči každému, kdo má podklady týkající se zadržení nebo detence k dispozici. Zadržený má právo omezit okruh osob, které budou seznámeny s jeho zdravotním stavem a jeho zdravotní dokumentací.

---

¹¹⁷ SVOBODA, Karel. § 106 (Poučení umístěného a osob hájících jeho zájmy). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-17]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹¹⁸ § 107 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹¹⁹ § 108 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

6.1.3. NAKLÁDÁNÍ S ČÁSTMI LIDSKÉHO TĚLA

Vzhledem k tomu, jak široká je úprava ochrany lidského těla a lidské osobnosti jako celku, není překvapivé, že ochrany požívají i jednotlivé části lidského těla, které jsou oddělené. Ochranou částí lidského těla se zabývají v široké míře předpisy veřejného práva (např. zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů) i soukromého práva. Obecnou úpravu obsahuje NOZ v § 111 a 112. Oddělenou část lidského těla NOZ nevnímá jako věc. Nejde totiž o věc v právním slova smyslu, nemůže být předmětem vlastnictví. Promítá se tu základní zásada uvedená v úmluvě o biomedicíně: „*Lidské tělo a jeho části nesmí být jako takové zdrojem finančního prospěchu.*“¹²⁰ „*Je-li však určitý biologický materiál (např. krev či tkáň) třetí osobou zpracován (např. vytvořena krevní konzerva nebo implantát, který lze následně využít u jiného člověka), je s produktem takové činnosti již v současné praxi zacházeno jako s věcí, jak dokládá existence a provoz krevních bank, tkáňových bank a řady dalších zařízení.*“¹²¹

§ 111 NOZ především stanoví, že člověk, kterému byla odňata část těla má právo dozvědět se, jak s ní bylo naloženo. Zakazuje se s odňatou částí těla nakládat způsobem pro člověka nedůstojným nebo ohrožujícím veřejné zdraví. Pokud dala dotčená osoba s takovým nakládáním souhlas, může být její odňatá část lidského těla použita ke zdravotnickým, výzkumným nebo vědeckým účelům. Pokud člověk již zemřel a jeho souhlas získat nelze, za jistých okolností, jež takový výjimečný postup odůvodňují lze, jeho souhlas presumovat. „*Jako příklad lze uvést nevyvratitelnou domněnku udělení souhlasu podle § 16 zák. č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů, v případech, že zemřelý (či jeho zástupce) prokazatelně nevyslovil svůj nesouhlas s odběrem orgánu či tkáně.*“¹²² Pokud jde o využití oddělené části těla, které je neobvyklé, vyžaduje se souhlas dotčeného vždy.

---

¹²⁰ Čl. 21 úmluvy o biomedicíně, dostupná např. na: <http://www.ferovanemocnice.cz/data/Umluva%20o%20biomedicine.pdf>.

¹²¹ § 111-112 Pododdíl 5 Nakládání s částmi lidského těla. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-17]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹²² HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 111 (Ochrana odňatých částí těla). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-17]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

„Důvodová zpráva uvádí případ, kdy kadeřník rozprodával vlasy slavné osobnosti, která k němu chodila na střihání, a získával tak tímto více než originálním způsobem majetkový prospěch.“¹²³ Stejná ustanovení platí i o tom, co má původ v lidském těle (tzn. např. moč, krev, mateřské mléko, ale třeba i používaná zubní náhrada). Část lidského těla lze přenechat jinému pouze za podmínek stanovených právním předpisem. To neplatí o částech lidského těla, které lze odejmout bezbolestně a přirozenou cestou se obnovují (NOZ jako příklad uvádí vlasy). Na takové věci se hledí jako na věc movitou a lze je jinému i prodat. Z takového znění § 112 a contrario vyplývá, že jiné než tyto části lidského těla, lze jinému přenechat na základě jiného právního předpisu pouze bezúplatně. Na stejné zásadě trvá i mezinárodní právo (např. Úmluva o biomedicině). Mluvíme o lidském těle a jeho částech jako o věcech *res extra commercium* – věci neobchodovatelné. V praxi je tomu ale jinak. Existují např. tkáňové banky, které za poplatek za služby (de facto kupní cenu) poskytují části lidského těla. „V této souvislosti je nutno zmínit i rostoucí komercializaci biologického a medicínského výzkumu. Pokud zkoumaný materiál získaný bezúplatně od nějakého dárce povede k následnému ekonomickému využití a finančnímu prospěchu, zůstává otázkou, proč by dárci neměl následně být poskytnut přiměřený podíl na zisku, na který by za jiných okolností (v případě jiného předmětu než části těla) nárok mohl mít.“¹²⁴

6.1.4. OCHRANA LIDSKÉHO TĚLA PO SMRTI ČLOVĚKA

Poslední část, která se zabývá ochranou osobnosti, je v NOZu věnována ochraně lidského těla po smrti člověka. Zásada, že ochrana osobnosti se vztahuje i na tělo po smrti člověka, se v NOZu objevila poprvé, byť byla v praxi dodržována i před jeho účinností. Jde o zdůraznění úcty k člověku a jeho přirozeným právům. „Pravidla obsažená v § 113 až 114 navazují na zásadu nedotknutelnosti člověka zakotvenou v § 91, jakož i na právní ochranu lidských pozůstatků a ostatků vyjádřenou

---

¹²³ HAVLÍKOVÁ, Kateřina. Jak upravuje zásah do integrity člověka nový občanský zákoník [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://muj-pravnik.cz/zasah-do-integrity-cloveka-novy-obcansky-zakonik/>.

¹²⁴ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 112 (Přenechání části těla jinému). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-17]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

v § 92 odst. 1. ¹²⁵ Jde však o dílčí normy, touto problematikou se zabývají rovněž předpisy veřejného práva - např. zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví. Dalším zákonem, který se zabývá nakládáním s lidskými těly po smrti, je již několikrát zmiňovaný zákon o zdravotních službách. Stanoví podmínky, za kterých smí být prováděny některé úkony (pitva, odběr biologického materiálu apod.). Porušení veřejnoprávních předpisů může vést zejména k postihu podle trestního zákoníku (obsahuje např. trestný čin nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány).

Dle § 113 NOZ má každý právo rozhodnou o tom, jak bude po smrti naloženo s jeho tělem. Vzhledem k tomu, že člověk nemůže vlastnit člověka, nemůže o nakládání s tělem po smrti rozhodnou nikdo jiný, než dotyčný člověk před svou smrtí. Tato svoboda rozhodování je však omezená ochranou veřejné morálky, zdraví a pořádku. Jsou stanoveny určité limity, ve kterých lze svobodu vůle projevit. Pokud by někdo projevil přání, že si nepřeje být vůbec pohřben, nelze mu vyhovět. „*S ohledem na zásady morálky a etiky nelze s ostatky nakládat způsobem, který by byl pro zemřelého nedůstojný.*“ ¹²⁶ Značné kontroverze tak například vyvolala známá výstava, na které jsou k vidění zakonzervovaná lidská těla. „*Její konání totiž vyvolalo ostrou odbornou diskuzi právě v souvislosti s nakládáním s lidskými ostatky a pozůstatky. V hodnocení výstavy se totiž srazily dva významné protiklady. Jednak tvrzení podpořené zněním (tehdy ještě neúčinného) zákona, že lidské tělo ani jeho části nemohou sloužit jako zdroj majetkového prospěchu, podpořené právě výše zmíněným etickým a morálním zacházením s lidskými ostatky a na druhé straně stojící vědecký účel, pro který byla těla a jejich části (údajně) svobodně poskytnuty. Organizátoři akce tak argumentovali tím, že části těla nabyli v souladu se zákonem.*“ ¹²⁷ Pokud člověk před svou smrtí projeví vůli, jak má být s jeho tělem naloženo po smrti a toto přání neodporuje zákonem stanoveným mantinelům, je nutné jeho přání respektovat. V opačném případě by šlo o porušení osobnostních práv zemřelého, kterých se může

---

¹²⁵ § 113-117 Pododdíl 6 Ochrana lidského těla po smrti člověka. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-17]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹²⁶ HAVLÍKOVÁ, Kateřina. Jak upravuje zásah do integrity člověka nový občanský zákoník [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://muj-pravnik.cz/zasah-do-integrity-cloveka-novy-obcansky-zakonik/>.

¹²⁷ Tamtéž.

domáhat kterákoliv z osob blízkých zemřelého. Druhý odstavce ustanovení § 113 stanoví, že provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon. Tímto jiným zákonem je zákon o zdravotních službách, který obsahuje podrobnou úpravu jednotlivých druhů pitev. Jiné pitvy, než ty v zákoně vymezené, nelze provádět. Rovněž je nemožno provádět jiné subjekty než oprávněný poskytovatel zdravotních služeb a vysoké školy. „Podmínky pro využití lidského těla nebo částí z něho odebraných pro medicínské účely, zahrnující též, nikoli však jen, potřeby vědy, výzkumu a výuky, rovněž vymezuje § 81 zákona o zdravotních službách. Je k tomu až na výjimky třeba souhlasu dotčeného člověka či osoby zemřelému blízké uděleného ve shora uvedené, zákonem stanovené formě.“¹²⁸ Mimo zákon o zdravotních službách upravuje tuto problematiku ještě tzv. transplantační zákon¹²⁹, který stanoví případy, ve kterých nastupuje nevyvratitelná domněnka udělení souhlasu zemřelým. To znamená, že se předpokládá, že zemřelý před svou smrtí udělil s daným úkonem souhlas, pokud explicitně nevyjádřil nesouhlas. I tato úprava je podrobnější, než úprava v NOZu a je třeba dát jí přednost.

§ 114 NOZ se věnuje obecným ustanovením o pohřbu. Stanoví, že člověk je oprávněn rozhodnout, jaký má mít pohřeb. Pokud nezanechá konkrétní rozhodnutí, rozhodně o pohřbu pozůstalý manžel, děti, rodiče, sourozenci, jejich děti případně některá z osob blízkých zemřelému. Pokud není vůbec nikdo, kdo by mohl dané rozhodnutí provést, rozhodne obec, na jejímž území člověk zemřel. Zákon o pohřebnictví¹³⁰ se pak zabývá situací, kdy některá z uvedených osob sice existuje, ale neprojevuje patřičnou aktivitu v otázce pohřbu. Zákon předpokládá aktivitu obce i za této situace (to znamená při pasivitě pozůstalých). Druhý a třetí odstavce § 114 NOZ se věnují náhradě nákladů pohřbu. Stanoví, že náklady pohřbu se hradí z pozůstalosti. Pokud pozůstalost nestačí ke krytí nákladů toho způsobu pohřbu, jaký si zesnulý přál, musí být pohřben alespoň slušným způsobem podle místních zvyklostí.

---

¹²⁸ HOLČAPEK, Tomáš a Petr ŠUSTEK. § 113 (Nakládání s tělem po smrti člověka). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-17]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹²⁹ Zákon č. 282/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

¹³⁰ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví

Jiný právní předpis stanoví, jakým způsobem a na čí náklady bude pohřben člověk, jehož pozůstalost ke krytí nákladů pohřbu nestačí a není-li nikdo ochoten uhradit náklady pohřbu dobrovolně.

6.2. OCHRANA DŮSTOJNOSTI, CTI A VÁŽNOSTI ČLOVĚKA

Ochrana důstojnosti, cti a vážnosti člověka je NOZu stanovena pouze obecným pravidlem v § 81. Ten v odstavci druhém stanoví: „*Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.*“ NOZ tak navazuje na řadu lidskoprávních úmluv a v neposlední řadě také na Listinu základních práv a svobod, která v článku 10 stanoví právo na zachování lidské důstojnosti člověka, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jména.

„*Důstojností se rozumí hodnota, která se odvíjí od základního statusu člověka jako svobodné a rovnoprávné lidské bytosti. V důstojnosti jsou si všichni lidé rovni.*“¹³¹ Důstojnost tedy mají všichni lidé stejnou. Nezáleží na rase, dosažené úrovni vzdělání, pohlaví a tak dále. „Lidská důstojnost jako konstanta přetrvává jako sebezáchovný, konstitutivní prvek lidství.“¹³² Je ovšem těžké, navzdory uvedené definici, stanovit její obsah. To ale nebrání tomu, aby docházelo k hodnocení skutečností, které lidskou důstojnost porušují.

Naopak s postavením jedince ve společnosti souvisí čest. Jde o hodnotu, kterou člověk postupně ve společnosti získává. Jde o dosaženou úroveň vzdělání, věk, znalosti, profesní růst a tak dále. Pokud je do cti člověka zasaženo, mluvíme o diskreditaci nebo dehonestaci. S postavením jedince ve společnosti rovněž souvisí vážnost. Obvykle se odvíjí od zásluh jednotlivého člověka pro společnost a rovněž od vyššího věku.

---

¹³¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 257. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹³² WÁGNEROVÁ, Eliška. Text Elišky Wagnerové o pojetí lidské důstojnosti u příležitosti kolokvia Ústavního soudu s Aharonem Barakem [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://eliskawagnerova.cz/aktuality/text-elisky-wagnerove-o-pojeti-lidske-dustojnosti-u-prilezitosti-kolokvia-ustavniho-soudu-s-aharonem-barakem/>

Zásahem do výše uvedených hodnot, kterým NOZ poskytuje ochranu je: *„jednání směřující proti osobní i mravní integritě fyzické osoby, které je objektivně způsobilé snížit její důstojnost, vážnost a čest a které ohrožuje její postavení a uplatnění ve společnosti.“*¹³³ Pod tímto jednáním si lze například představit situaci, kdy dojde k šíření nepravdivých informací o dotyčném člověku a tyto informace prokazatelně sníží čest a vážnost člověka a způsobí mu tak nemateriální újmu. *„O postižení fyzické osoby na její osobnosti ve značné míře půjde pouze tam, kde za konkrétní situace, za které k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo, jakož i s přihlédnutím k dotčené fyzické osobě, lze spolehlivě dovodit, že by nastalou nemajetkovou újmu vzhledem k intenzitě a trvání nepříznivého následku pociťovala jako závažnou zpravidla každá fyzická osoba nacházející se na místě a v postavení postižené fyzické osoby.“*¹³⁴

Při otázce ochrany lidské důstojnosti, cti a vážnosti často dochází ke střetu se svobodou projevu. Hodnocení, kritika a zveřejňování informací je podstatnou složkou svobody projevu, která je jedním ze základních nástrojů demokracie. Kvůli ochraně uvedených hodnot je ale třeba, aby svoboda projevu měla určité meze. Tyto meze stanovil Nejvyšší soud ve svém rozsudku, když stanovil, že kritika je právně přípustná, resp. oprávněná, pokud *„při ní nejsou překročeny meze věcné a konkrétní kritiky a současně to, že je taková kritika přiměřená i co do obsahu, formy i místa, t. j., že nevybočuje z mezí nutných k dosažení sledovaného a zároveň uznaného cíle.“*¹³⁵

6.3. OCHRANA PODOBY A SOUKROMÍ ČLOVĚKA

Ochraně podoby a soukromí člověka se NOZ věnuje v ustanoveních § 84 – § 90. Trochu s podivem je v jednom pododdílu upravena ochrana podobizny a soukromí, ač jde o dvě rozdílná osobnostní práva, ale není v něm zařazena úprava ochrany jména a pseudonymu, které by do tohoto „souhrnného“ pododdílu šly nepochybně zařadit také.

Zmíněná ustanovení se věnují pravidlům používání a tvorby podobizen, soukromých prostor, zvukových záznamů a písemností osobní povahy. *„Právo*

---

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 10. 2002, sp. zn. 28 Cdo 983/2002

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. 20 Cdo 2042/2013

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.7.2005, sp. zn. 30 Cdo 2573/2004

na podobu je opodstatněně hodnoceno jako jedna z významných hodnot osobnosti člověka. ... V širším smyslu je třeba vnímat ho v jeho celistvosti. Především je určujícím vlastní základ tohoto práva, kterým je samotná fyzická podstata podoby konkrétní fyzické osoby jako jedna z definičních a identifikačních složek její osobnosti.“¹³⁶

Ochranu práva na podobu člověka tak lze chápat dvěma způsoby. Za prvé, jde o ochranu vzhledu člověka jako takového, do nějž nesmí být neoprávněně zasazeno (např. zmrzačením, politím kyselinou apod.). Za druhé jde o ochranu ztvárnění podoby člověka a o ochranu proti rozšiřování tohoto ztvárnění (např. proti neoprávněnému vyfotografování a následnému uveřejnění fotografie). Můžeme tedy mluvit o ochraně podoby člověka, o ochraně jeho podobizny a ochraně rozšiřování podobizny. NOZ stanoví, že zachytit jakýmkoli způsobem podobu člověka tak, aby podle zobrazení bylo možné určit jeho totožnost, je možné jen se svolením dotyčného. Svolení je rovněž třeba k rozšiřování podobizny dotčeného. Ale svolí-li někdo k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že podobizna bude dále šířena, platí, že svoluje i k jejímu rozmnožování a rozšiřování obvyklým způsobem, jak je mohl vzhledem k okolnostem rozumně předpokládat. Forma souhlasu není NOZem stanovena. Jde tak i o souhlas konkludentní, přičemž je třeba, aby bylo bez pochybností zřejmé, že souhlas byl udělen. Jako příklad můžeme zmínit monitorování obchodních prostor kamerovým systémem. Vstupem do prostor, které jsou označeny upozorněním, dává návštěvník konkludentní souhlas s tím, že bude na záznamu zachycen. Na situaci, kdy je monitorována ulice nebo jiný veřejně přístupný prostor, je třeba nazírat jinak. „Jestliže se město nebo obec z důvodu prevence před porušováním práv (kriminalitou) rozhodne monitorovat veřejná místa kamerovým systémem, je vhodné, aby před jejich instalací a používáním vhodným způsobem veřejnost upozornila (v úvahu přichází vyhláška v budově obecního úřadu, na vývěskách); tím spíše, že za současného právního stavu neexistuje žádná veřejnoprávní úprava této problematiky. Kamerovým systémem pořízené snímky fyzických osob smějí být použity jen k účelu, ke kterému byly pořízeny a jejich uchovávání jen na dobu nezbytně nutnou k naplnění sledovaného účelu. Zároveň musí být šetřena podstata zkoumaných osobnostních práv fyzické osoby, tzn.,

---

¹³⁶ § 84-90 Pododdíl 2 Podoba a soukromí. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-24]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

že jejich použití nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osob.¹³⁷ To souvisí s ustanovením § 86 NOZ, které stanoví, že nikdo nesmí zasahovat do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod. Soukromím rozumíme „souhrn či okruh všeho, tj. lidí, prostor (za prostory se považuje nejen obydlí, ale i okolí člověka, kde se často zdržuje včetně jeho pracoviště) i hodnot, tedy všeho, co je člověku nejbližší.“¹³⁸ Zákonným důvodem pro zásah do soukromí jiného může být např. domovní prohlídka za respektování stanovených pravidel.

Obecně o soukromém životě člověka nelze bez jeho souhlasu pořizovat jakýkoliv záznam nebo takové záznamy šířit. V tomtéž rozsahu jsou chráněny i písemnosti osobní povahy (např. deníky) a projevy osobní povahy. Je důležité upozornit, že u projevů a písemností osobní povahy nejde jen o šíření jejich formy (nosiče), ale hlavně o jejich obsah. Každý, kdo udělil souhlas se zásahem do soukromí nebo se šířením jakéhokoliv záznamu, může souhlas odvolat. Souhlas může být udělen i na dobu určitou. NOZ pamatuje na situaci, kdy by odvoláním souhlasu uděleného na určitou dobu došlo ke vzniku škody. Ten, kdo souhlas odvolal je pak povinen vzniklou škodu nahradit. Bez souhlasu dotčeného lze podobiznu nebo zvukový či obrazový záznam pořídit nebo použít přiměřeným způsobem též k vědeckému nebo uměleckému účelu a pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství.¹³⁹ V takových případech mluvíme o tzv. licencích (např. licence úřední, vědecká, umělecká, zájmová nebo zpravodajská – reportážní). Formulace pravidla týkajícího se využívání licencí (§ 89 NOZ) je poněkud nešťastná. Je velmi „pružná“ a svádí k případnému zneužívání. Korektiv případného zneužití je v § 90, který obsahuje obecné výkladové pravidlo: „Zákonný důvod k zásahu do soukromí jiného nebo k použití jeho podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu nesmí být využit nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.“ „Zmíněná přiměřenost se musí projevat ve formě, rozsahu i obsahu zásahu (použití, odůvodněného účelu), k němuž dal oprávněný svolení,

---

¹³⁷ ČUŘÍKOVÁ, Pavla. Nemajetková újma dle nového občanského zákoníku [online]. [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nemajetkova-ujma-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku>

¹³⁸ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 257. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹³⁹ § 89 NOZ

resp. pro který je stanovena zákonná licence.“¹⁴⁰ Ani oprávnění skrz licenci tak nesmí být zneužívající a i zásah do soukromí jednotlivce po právu musí být přiměřený.

6.4. OCHRANA JMÉNA A PSEUDONYMU ČLOVĚKA

Ochraně jména a pseudonymu člověka se věnuje NOZ § 77 – 79. Přestože není tato problematika zařazena v ustanoveních o osobnosti člověka, nelze pochybovat, že se ochrana jména a pseudonymu člověku řadí mezi dílčí osobnostní práva.

„*Jméno identifikuje člověka ve vnějším světě.*“¹⁴¹ § 77 stanoví, že jménem člověka se rozumí osobní jméno (křestní) a příjmení, případně jeho další jména, které mu náleží dle zákona. Každý je oprávněn své jméno užívat v právním styku a každý má právo na ochranu svého jména a na zachování úcty k němu. Ten, kdo užívá jiné než své vlastní jméno, nese následky omylů a újmu z toho vzniklých. Kdo je dotčen zpochybněním svého práva ke jménu nebo kdo utrpěl újmu pro neoprávněný zásah do tohoto práva, může se domáhat, aby bylo od takového zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. V praxi půjde nejčastěji o neoprávněné užití jména k reklamním účelům. „*Častý je případ použití jména známého kulturního nebo vědeckého pracovníka, popř. sportovce k reklamním účelům.*“¹⁴² Nejvyšší soud ale stanovil, že ne každé označení jménem, které se shoduje se jménem, které někomu přísluší, je neoprávněným užitím jména. Tím je pouze označení takovým jménem za okolností, jež by objektivně mohly vyvolat dojem, že jde o konkrétní fyzickou osobu.¹⁴³

Stejně ochrany jako jménu člověka se dostává i pseudonymu, vejde-li ve známost. Pseudonymem se myslí krycí jméno člověka. Člověk ho může užívat pro určitý obor své činnosti nebo i pro soukromý styk. Právní jednání učiněné

---

¹⁴⁰ PAVLÍK, Pavel. § 90 (Požadavek na přiměřenost zásahu). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-24]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁴¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 259. ISBN 978-80-7478-325-8.

¹⁴² KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). s. 287. ISBN 80-720-1484-6.

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004.

pod pseudonymem je platné, pokud je zřejmé, kdo jednal a nemůže-li druhá strana mít pochybnost o osobě jednajícího. Zajímavostí je, že NOZ hovoří o přijetí pseudonymu, nikoliv o jeho vytvoření. Ustanovení lze tedy chápat tak, že pod pseudonymem se rozumí např. i přezdívka, kterou dotyčný od někoho dostal a která k němu neodmyslitelně patří. Soukromoprávní ochrana pseudonymu se nevztahuje na pravidla stanovená matričním zákonem¹⁴⁴. Ten stanoví povinnost člověka užívat své matriční jméno v úředním styku. Pseudonymu tedy nelze užívat v úředním styku.

Jak již bylo řečeno, v rámci ochrany jména nebo pseudonymu se lze domáhat upuštění od neoprávněného zásahu nebo odstranění nepříznivého následku takového zásahu. Novinkou, kterou NOZ zavedl, je skutečnost, že této ochrany se mohou dovolávat za určitých podmínek i jiné osoby než sám dotčený. Tyto podmínky jsou uvedeny v § 78 odst. 2 a 3. Je-li dotčený nepřítomen, nezvěstný, nesvéprávný nebo nemůže-li z jiné příčiny uplatnit právo na ochranu svého jména (pseudonymu) sám, může je uplatnit jeho manžel, potomek, svědek, předek nebo partner. To neplatí, pokud svéprávný dotčený dal výslovně najevo, že si to nepřeje. Pokud ale jde o ochranu celé rodiny, mohou se manžel nebo jiná osoba dotčenému blízká domáhat ochrany jména, byť do jejich práva ke jménu přímo zasaženo nebylo.

6.5. OCHRANA PŘÍZNIVÉHO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČLOVĚKA

Dalším osobnostním právem, jehož ochranu NOZ deklaruje, je právo člověka na příznivé životní prostředí. Ochrana životního prostředí je zakotvena už na ústavní úrovni. Konkrétně v čl. 35 LZPS. Příznivým životním prostředím se myslí *„takové prostředí, které umožňuje člověku nejen uspokojovat základní lidské funkce, ale také vést život na úrovni odpovídající povaze lidské existence a dosažené úrovni společenského vývoje, zejména technického, technologického, sociálního a kulturního.“*¹⁴⁵ Ochrana životního prostředí se v NOZu ukazuje na více místech, nejen v § 81. Jako příklad lze jmenovat § 1013, který se věnuje úpravě sousedských práv.

---

¹⁴⁴ Zákon č. 301/2000 Sb., Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

¹⁴⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 259. ISBN 978-80-7478-325-8.

6.6. INSTITUT ZTRÁTY RADOSTI Z DOVOLENÉ

Poměrně široký ohlas zaznamenalo ustanovení NOZ, které se týká tzv. ztráty radosti z dovolené. „*Vedle doslovného překladu z německého jazyka (Entgang von Urlaubsfreude) je spíše přesnější tento institut chápat jako ztrátu prožitku či spokojenosti z dovolené.*“¹⁴⁶ Přitom nejde o žádnou novinku. Náhradu za ztrátu prožitku z dovolené bylo možné požadovat i dle OZ, i když v něm nebyl tento institut upraven výslovně. Používaly se obecné § 11 až 16 OZ o ochraně osobnosti (např. rozsudek OS pro Prahu 1 ze dne 30. 4. 2008 se sp. zn. C 220/2006). ČR zavedením § 3543 vyhověla evropské směrnici č. 90/214/EHS, která „*zakládá podle rozhodnutí Evropského soudního dvora v zásadě i právo zákazníka na náhradu nemajetkové újmy v důsledku neplnění nebo vadného plnění služeb zahrnutých v zájezdu.*“¹⁴⁷ Zmíněný paragraf stanoví, že při porušení povinnosti, za niž odpovídá, nahradí pořadatel zákazníkovi vedle škody na majetku také újmu za narušení dovolené, zejména byl-li zájezd zmařen nebo podstatně zkrácen. Pokud zákazník odstoupí od smlouvy nebo uplatní-li právo z vady zájezdu, jeho právo na náhradu újmy tím není dotčeno. Z logiky věci se toto ustanovení vztahuje pouze na situace, kdy jde o rekreaci a odpočinek poškozeného. Například pracovní cestu nelze pod toto ustanovení zahrnout. „*Dny dovolené představují pro většinu lidí důležitý zdroj energie potřebné pro zbytek pracovního roku, a pokud se jí lidé rozhodnou trávit v péči cestovní kanceláře, je třeba řešit kompenzaci v případě, že cestovní kancelář nedostojí svým slibům a svým klientům dovolenou zmaří.*“¹⁴⁸

Při ztrátě radosti z dovolené se uplatní obecná pravidla, kdy je možné se povinnosti uhradit vzniklou újmu zprostit. § 2913 odst. 2 stanoví, že kdo porušil povinnost ze smlouvy, zprostit se povinnosti k náhradě škody, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná

¹⁴⁶ ČUŘÍKOVÁ, Pavla. Nemajetková újma dle nového občanského zákoníku [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nemajetkova-ujma-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku>.

¹⁴⁷ § 2543 (Újma za narušení dovolené). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-30]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁴⁸ Újma za narušení dovolené [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/ujma-za-naruseni-dovolene>

nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Jinak řečeno, pokud za narušení dovolené může vyšší moc, kterou poskytovatel zájezdu nemohl ovlivnit (např. špatné počasí), nenese za toto narušení poskytovatel zájezdu odpovědnost. Poskytovatel zájezdu se naopak nemůže odpovědnosti zbavit za situace, kdy mu ve splnění povinnosti bránila překážka vzniklá z jeho osobních poměrů nebo pokud překážka, kterou byl povinen překonat nebo překážka, která vznikla až v době, kdy byl se splněním povinnosti v prodlení.

6.7. ÚJMA VZNIKLÁ PRÁVNICKÝM OSOBÁM

V právní teorii se stále dokola opakuje otázka, co je vlastně právnická osoba. Jde o osobu, byť v některých směrech omezenou (nelze jí zkrátka přičíst všechny vlastnosti a potřeby, které má osoba fyzická) nebo jde pouze o právní fikci, která usnadňuje obchodní styk a podobně? NOZ vychází z upravené teorie fikce. § 20 stanoví: „*Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.*“ Zákon tedy právnickým osobám přiznává do určité míry právní osobnost jako souhrn určitých vlastností a znaků a rovněž možnost se proti zásahům do těchto prvků bránit. „*Jakkoliv právnická osoba sama nemajetkovou újmu pociťovat nemůže, mohou osoby v ní sdružené pociťovat nemajetkovou újmu zájmů, pro jejichž prosazování byla právnická osoba zřízena. Je dozajista na místě, aby to byla právě právnická osoba, kdo se pro osoby v ní sdružené bude domáhat (nejen) odčinění nemajetkové újmy.*“¹⁴⁹

Je zřejmé, že ne každé osobnostní právo, které náleží fyzické osobě, náleží i osobě právnické. Nelze ale zpochybnit, že: „*právnická osoba má právo na ochranu svého názvu, pověsti a soukromí proti neoprávněným zásahům. Tato právní ochrana se poskytuje způsobu obdobnými ochraně osobnosti člověka.*“¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ HAJN, Petr. Může právnická osoba utrpět nemajetkovou újmu? [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/pravo/2774534/muze-pravnicka-osoba-utrpet-nemajetkovou-ujmu.html>

¹⁵⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 274. ISBN 978-80-7478-325-8.

Právo na název právnické osoby je právem absolutním. Náleží právnické osobě od vzniku až do zániku. V NOZ nalezneme několik oblastí, které se ochraně názvu právnických osob věnují. Předně § 135, který se v prvním odstavci věnuje situaci, kdy právnická osoba utrpěla újmu zpochybněním svého práva k názvu nebo utrpěla neoprávněný zásah do tohoto práva. V tomto ustanovení jde o primární ochranu názvu právnické osoby. Pokud byla právnická osoba ohrožena na svých právech (stačí ohrožení, nemusí dojít přímo k zásahu do jejích práv), může se domáhat ochrany vůči každému. Není podstatné, zda rušitelem byla fyzická nebo právnická osoba, podnikatel nebo jiný subjekt. *„Při ochraně názvu platí princip priority; je-li určité označení zapsáno ve veřejném rejstříku jako název, získává tím oprávněný subjekt právo na ochranu svého zapsaného názvu. Skutečností, že (třebas v rozporu se zákonem) bylo určité označení zapsáno jako název do veřejného rejstříku, se však nemůže uživatel dovolávat, svědčí-li jinému subjektu právo priority.“*¹⁵¹ Další relativní ochrana názvu právnické osoby je zakotvena v § 2976 a následujících, které se zabývají úpravou nekalé soutěže. Konkrétně § 2981 odst. 1 stanoví odpovědnost za škodu toho, kdo užije jména osoby, označení atp. a vyvolá tím nebezpečí záměny. Je samozřejmostí, že bránit se proti nebezpečí záměny (opět postačí, že riziko záměny pouze hrozí) může pouze ten, kdo dané označení nebo název užívá po právu.

Mimo název právnické osoby je stejným způsobem chráněna i její pověst a soukromí (§ 135 odst. 2). Do pověsti a soukromí právnické osoby lze zasáhnout pouze v případě, že se jedná o vědecké nebo umělecké účely nebo o tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství. Ani takový zásah však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy právnické osoby. Oprávněné zájmy právnické osoby nebudou atakovány v případě, *„kdy hromadné sdělovací prostředky informují o nelegální či nemravné činnosti právnické osoby, přestože takové informace mohou zasahovat do reputace a pověsti právnické osoby. Aplikaci výjimky v podobě oprávněných zájmů právnické osoby je proto nutné vždy poměřovat se svobodou projevu a zejména pak s oprávněnými zájmy veřejnosti.“*¹⁵²

---

¹⁵¹ DVOŘÁK, Tomáš. § 135 (Ochrana názvu, pověsti a soukromí). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-22]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁵² LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 716. ISBN 978-80-7400-529-9.

Je zajímavé, že zákon výslovně stanoví ochranu soukromí právnické osoby. Je otázkou, zda právnická osoba vůbec může soukromí mít, zda se nejedná o rys příslušný pouze osobám fyzickým. Toto zákonné ustanovení příliš nekoresponduje s upravenou teorií fikce právnických osob, z níž NOZ jinak vychází. Úvahy nad úmyslem zákonodárce při tvorbě tohoto ustanovení neobsahuje ani důvodová zpráva. Nelze tak předjímat, proč zrovna soukromí zákonodárce zařadil mezi základní osobnostní práva právnických osob. Podstatné ovšem je, že toto ustanovení v zákoně je a je nutné se s ním vypořádat. Těžko ale definovat, co se vlastně soukromím právnické osoby a případnými zásahy do něj myslí.

Zásah do pověsti, jakožto dalšího osobnostního práva právnických osob, kterou odstavec druhý paragrafu 135 rovněž chrání, se, na rozdíl od zásahu do soukromí právnické osoby, vykládá mnohem lépe. NOZ upustil od ochrany „dobré pověsti“ a spokojil se pouze s ochranou „pověsti“ právnických osob. Spojení „dobrá pověst totiž způsobovala v praxi značné výkladové problémy. *„Například tak bylo otázkou, zda právnická osoba zabývající se výrobou pornografického materiálu může mít „dobrou“ pověst.“*¹⁵³ Dnes tedy platí, že každá právnická osoba se může domáhat ochrany své pověsti, přičemž pověstí se rozumí reputace právnické osoby mezi jejími obchodními partnery a veřejností obecně. *„Principem ochrany proti zásahu do soukromí právnické osoby je, že právnická osoba, která byla dotčena na své pověsti či právu na soukromí nebo které toto dotčení důvodně hrozí, se může domáhat ochrany vůči každému. Právnická osoba se může domáhat, aby se ten, kdo tento zásah způsobil, zdržel protiprávního jednání, odstranil závadný stav, vydal bezdůvodné obohacení (§ 2991 a násl.), hradil vzniklou újmu a poskytl přiměřené zadostiučinění (peněžité nebo nepeněžité povahy).“*¹⁵⁴

Ráda bych nakonec této kapitoly uvedla příklad, na kterém chci demonstrovat příklad nemateriální újmy, která vznikla právnické osobě. Lze nalézt i příklady fundovanější, u kterých existuje rozhodnutí soudu, ale tento je zase mírně pikantní,

---

¹⁵³ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 714. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁵⁴ DVOŘÁK, Tomáš. § 135 (Ochrana názvu, pověsti a soukromí). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-22]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

což je pro čtenáře nepochybně zajímavější. Uvádí ho ve svém článku profesor Hajn¹⁵⁵. V daném případě šlo o situaci, kdy v jistém erotickém časopise došlo k uveřejnění fotografie, na které byl velmi spoře oblečený muž. Měl na sobě pouze ponožky, sportovní čelenku a prezervativ. Nad snímkem byl uvedený nápis „STOP AIDS“ a pak následoval slogan, který raději nebudu v diplomové práci uvádět (poněkud expresivním způsobem naváděl k používání prezervativů jako prevenci AIDS). Plakát jako celek nebyl prý příliš vkusný, byť měl záslužný cíl (snahu informovat veřejnost o problematice AIDS a jak se před ním chránit). Problémem bylo, že na sportovní čelence, kterou měl muž na hlavě, bylo čitelně uvedeno logo jedné známé společnosti, která s inkriminovaným snímkem, periodikem ani problematikou neměla nic společného. Společnost oprávněně měla za to, že jí vznikla nemateriální újma a to neoprávněným použitím jejího názvu, porušením práva na její informační sebeurčení, dále tvrdila, že částečně došlo k znehodnocení nákladů, které vynaložila na svou propagaci a obecně že její dobrá pověst byla zveřejněním fotografie narušena. Pro účely této práce jde o krásný popis nemateriální újmy vzniklé právnické osobě. Vydavatel časopisu, ve kterém byl snímek uveřejněn, oponoval, že jde o umělecké dílo, které požívá zvláštní ústavní ochrany. Rovněž tvrdil, že preventivní osvěta o nebezpečnosti AIDS je záslužná a nezaslouží si, aby jí byly kladeny byrokratické překážky a také, že čelenka byla jako propagační předmět ponechána k veřejnému použití. Na to inkriminovaná společnost opáčila, že osvěta o nebezpečí AIDS je nepochybně prospěšná a že je ochotná ji podporovat, ale jinou formou. A také že daný snímek rozhodně není uměleckým dílem. Dále namítla, že čelenka, která byla rozdávána jako reklamní předmět, rozhodně nebyla rozdávána k používání k těžko předvídatelným účelům, jako je tento. Nakonec případ skončil smírem. Vydavatel časopisu souhlasil s tím, že poskytne společnosti zadostiučinění za vzniklou nemateriální újmu v penězích. Jiná forma náhrady nepřicházela v úvahu, pokud společnost nechtěla, aby se daná kauza ještě více „rozmazávala“, k čemuž by např. uveřejněním omluvy nepochybně došlo.

---

¹⁵⁵ HAJN, Petr. Může právnická osoba utrpět nemajetkovou újmu? [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/pravo/2774534/muze-pravnicka-osoba-utrpet-nemajetkovou-ujmu.html>

6.8. ÚJMA VZNIKLÁ PŘI NEKALÉ SOUTĚŽI

Jedním z případů, kdy vzniká povinnost odčinit nemajetkovou újmu přímo ze zákona, je újma vzniklá z nekalosoutěžního jednání. Ochranou proti nekalé soutěži se zabývá § 2988 NOZ. Stanoví, že osoba, jejíž právo bylo nekalou soutěží ohroženo nebo porušeno, může, mimo jiné, požadovat přiměřené zadostiučinění. Aktivní legitimaci ke všem nárokům uvedeným v § 2988 mají osoby, jejichž právo bylo nekalou soutěží ohroženo nebo narušeno. Jde tedy o soutěžitele, zákazníky a spotřebitele, kterým byla nekalosoutěžním jednáním způsobena újma. Újma může ale vzniknout i jiným osobám. Například tomu, jehož jméno bylo nedovoleně použito v reklamě. Pasivní legitimace náleží rušiteli, kterým je *„dle § 2988 každý, kdo se tím či oním způsobem podílí na hospodářské soutěži a určitým způsobem porušuje pravidla soutěžního pořádku.“*¹⁵⁶ Co se myslí přiměřeným zadostiučením a co lze za nemateriální újmu požadovat jsou otázky, kterými se budu zabývat v následujících kapitolách a nebudu zde proto zabíhat do podrobností.

---

¹⁵⁶ HAJN, Petr. § 2988 (Druhy ochrany proti nekalé soutěži). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORČÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-4-30]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

7. NÁROKY VYPLÝVAJÍCÍ ZE VZNIKLÉ IMATERIÁLNÍ ÚJMY

Člověk, který utrpěl nemateriální újmu neoprávněným zásahem do některého z jeho osobnostních práv, má dle NOZu několik možností, jak se domáhat svého práva. NOZ v § 82 stanoví, že člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Poškozený tak na základě tohoto ustanovení může podat zdržovací žalobu nebo žalobu odstraňovací. Další obranné prostředky proti neoprávněně způsobené nemateriální újmě jsou uvedeny v části NOZu zabývající se způsobem a rozsahem náhrady škody. § 2951 v odstavci druhém uvádí, že nemajetkovou újmu je nutno odčinit přiměřeným zadostiučiněním. Upřesnění týkající se zásahu do osobnostních práv člověka uvádí § 2956, který stanoví povinnost poskytnout zadostiučinění za způsobené duševní útrapy. Jednotlivé způsoby odčinění nemateriální újmy, kterými se budu zabývat dále, je možné kombinovat, aby došlo v každém konkrétním případě k vhodnému způsobu náhrady nemateriální újmy.

Jak už jsem uváděla výše, aby vznikla sankce za ohrožení nebo porušení osobnostního práva, je třeba existence konkrétního neoprávněného zásahu do některého z těchto práv. To znamená, že nesmí být právem povolený ani k němu poškozený nemohl dát souhlas.

7.1. JEDNOTLIVÉ ZPŮSOBY ODČINĚNÍ NEMATERIÁLNÍ ÚJMY

7.1.1. UPUŠTĚNÍ OD NEOPRÁVNĚNÉHO ZÁSAHU

Zdržovací (negatorní) žaloba má za účel dosáhnout zákazu neoprávněného jednání, kterým vzniká dotčenému nemateriální újma. *„Nezbytnou podmínkou úspěšnosti této žaloby je, aby neoprávněný zásah do osobnostní hodnoty (obojí musí mít vždy zcela konkrétní a individualizovanou podobu) dosud trval, popř. pokračoval, anebo aby existovalo konkrétní nebezpečí (hrozba) jeho opakování (např. žalovaný*

vyhrožuje, že bude neoprávněný zásah opakovat).¹⁵⁷ Pokud tedy již došlo k ukončení zásahu, zásah nepokračuje nebo nehrozí jeho pokračování, není podání tohoto typu žaloby na místě.

Pokud poškozený u soudu s nárokem uplatňovaným v žalobě uspěje, nařídí soud škůdci, aby upustil od dalšího zásahu, případně se zdržel pokračování v něm. Žaloba se musí týkat vždy konkrétního zásahu, proti kterému je, v případě nesplnění povinnosti uložené škůdci soudem, možno vést soudní výkon rozhodnutí nebo exekuci.

7.1.2. ODSTRANĚNÍ NÁSLEDKŮ NEOPRÁVNĚNÉHO ZÁSAHU

Účelem odstraňovací (restituční) žaloby je obnovení předchozího stavu tak, aby odpovídal situaci před neoprávněným zásahem a rovněž odstranění zdroje závadných následků. Poškozený se žalobou domáhá po škůdci konkrétního úkonu, který povede k obnově stavu před způsobením nemateriální újmy. Nutnou podmínkou jsou trvající následky škůdcova zásahu, i když zásah samotný už mohl skončit. Další podmínkou je existence možnosti vrácení do původního stavu. „*Návrh tak může mít nejrůznější obsah – např. odstranění neoprávněně vystavené podobizny z výkladní skříně, zničení neoprávněně pořízeného obrazového snímku, zvukového záznamu, zničení negativu fotografie, vyřazení knihy z prodeje.*“¹⁵⁸ Žalobce musí v žalobě požadovat, stejně jako v negatorní žalobě, konkrétní úkony, které lze v případě úspěchu v řízení následně uplatnit ve vykonávacím řízení nebo exekuci.

7.1.3. PŘIMĚŘENÉ ZADOSTIUCINĚNÍ

Jak jsem již psala v úvodu této kapitoly, nemajetkovou újmu má škůdce odčinit přiměřeným zadostiuciněním. „*NOZ zdůrazňuje, že má být zvoleno takové řešení, které má potenciál způsobenou újmu dostatečně účinně odčinit. Jestliže takové zadostiucinění*

---

¹⁵⁷ KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). s. 176. ISBN 80-720-1484-6.

¹⁵⁸ Tamtéž. s. 178

není možné zvolit, má být poskytnuto v penězích.“¹⁵⁹ Jde o pravidlo, které se týká obecně veškeré nemajetkové újmy. Projevuje se zde satisfakční (kompenzační) princip. Poskytnuté zadostiučinění má zmírnit nebo odčinit poškozenému nemajetkovou újmu, kterou utrpěl. Primárně má tedy přednost morální satisfakce. Ale pokud nemajetkovou újmu (typicky újmu na zdraví) nelze odčinit pouze tímto způsobem, je vhodné, aby finanční kompenzace poškozenému poskytla „ možnost, aby si těžko měřitelné a na peníze ne zcela spolehlivě a exaktně převoditelné potíže nemajetkového charakteru poškozený vykompenzoval tím, že si pomocí prostředků či předmětů, pořízených za poskytnutou náhradu, zpřijemní či usnadní život.“¹⁶⁰ Např. pouze omluvu za způsobenou ztrátu zraku jistě nelze považovat za postačující. Pod pojmem morální satisfakce si můžeme představit mnoho variant. Jako příklad lze uvést omluvu uveřejněnou ve sdělovacích prostředcích nebo konstatování, že došlo k porušení práva. Zda morální forma zadostiučinění postačuje a je účinná, soud objektivně posuzuje v každém jednotlivém případě. „Soud při této své úvaze musí přihlížet k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti, k trvání i šíři ohlasu vzniklé nemajetkové újmy pro postavení a uplatnění postižené fyzické osoby ve společnosti atd.“¹⁶¹ Poškozený se žalobou musí domáhat konkrétní formy morálního zadostiučinění. Je pak na soudu, aby rozhodl, zda jde o zadostiučinění přiměřené a odpovídající dané situaci. Pokud dospěje k závěru, že požadované zadostiučinění postačující není a způsobenou nemajetkovou újmu dostatečně nekompensuje, může rozhodnout o poskytnutí subsidiární peněžní satisfakce. Je pochopitelné, že v některých případech nelze požadovat jiné než peněžní zadostiučinění, byť jde o formu nápravy nemateriální újmy. Klasickým příkladem je přiznání bolestného při způsobené újmě na zdraví nebo náhrada pozůstalým při usmrcení člověka. „Možnost peněžitého zadostiučinění je nástrojem speciální i generální prevence, jelikož už sama hrozba uložení satisfakce v penězích

---

¹⁵⁹ NEDBÁLEK, Karel. Výpočet nemajetkové újmy. Bulletin-advokacie.cz [online]. 2015 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vypocet-nemajetkove-ujmy?browser=mobi>

¹⁶⁰ VOJTEK, Petr. § 2951 (Způsob náhrady škody). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-20]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁶¹ KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). s. 178. ISBN 80-720-1484-6.

*je významným stimulem, jehož prostřednictvím občanskoprávní úprava přispívá i ze sociálně-psychologického hlediska k utužování povinnosti každého subjektu respektovat tělesnou a morální integritu osobnosti fyzických osob.*¹⁶²

Jak jsem již uvedla, morální a peněžité satisfakce za způsobenou nemateriální újmu mohou být přiznány kumulativně. Vždy je nutné brát v potaz všechny aspekty konkrétního případu. V některých případech bude dosaženo odpovídajícího zadostiučinění (nebo zmírnění utrpěné újmy) pouze kombinací obou forem. *„Při rozhodování o peněžitém plnění by však měl mít soud vždy prokázáno, že tu jsou okolnosti, které dokládají, že v konkrétním případě nepostačuje zadostiučinění morální.*¹⁶³

7.1.3.1. Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění

Pravděpodobně nejvlivnějším faktorem při určování způsobu a míry zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu a rovněž duševní útrapy je zavinění škůdce. *„V tomto směru lze dojít k závěru, že v případě zlého úmyslu (záměru) na straně původce neoprávněného zásahu by měl soud svůj odsudek nad tímto společensky i právně zvlášť odsouzeníhodným chováním vyjádřit právě citelným určením výše peněžitého zadostiučinění.*¹⁶⁴ Dále je klíčovým ustanovením v této problematice § 2957 NOZ, které se věnuje způsobu a výši přiměřeného zadostiučinění poskytovaného za způsobenou nemateriální újmu. V první větě stanoví: *„Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné.*¹⁶⁵ Následuje demonstrativní výčet těchto okolností. Zákon tak ponechává prostor *„pro posouzení soudem a doplnění této normy s relativně neurčitou hypotézou podle konkrétních okolností projednávané věci. Gramatický výklad nasvědčuje tomu, že jde vlastně o čtyři pojmenované okruhy okolností zvláštního zřetele hodných.*¹⁶⁵ Do těchto

---

¹⁶² Tamtéž. s. 184

¹⁶³ Tamtéž. s. 187

¹⁶⁴ HULMÁK, Milan. Občanský zákoník: komentář. VI. Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. s. 1703. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹⁶⁵ § 2956-2957 Obecná ustanovení. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-20]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

okruhů řadíme úmysl škůdce, zvyšování účinků protiprávního zásahu, diskriminace poškozeného a jiné závažné důvody. Jednotlivým okruhům se budu nyní stručně věnovat.

- a) Úmyslné způsobení nemajetkové újmy: Úmyslem se rozumí záměr škůdce nemajetkovou újmu způsobit. Škůdce si je vědom protiprávnosti svého jednání a jeho cílem je způsobení nemajetkové újmy. NOZ zvláště ještě zdůrazňuje jako okolnost zvláštního zřetele hodnou újmu způsobenou s použitím lsti, pohrůžky a zneužitím závislosti poškozeného na škůdci.
- b) Zvyšování účinků nemajetkové újmy: NOZ uvádí jako okolnost zvláštního zřetele hodnou při stanovení způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění násobení účinku protiprávního zásahu uváděním ve veřejnou známost. Tohoto násobení se nemusí dopustit jen škůdce, ale i třetí osoby. Mohou tak činit ve snaze získání publicity nebo majetkového prospěchu. *„Jedná se o vystupňování již způsobených nepříznivých dopadů do sféry poškozeného tím, že se o nich dozví větší okruh osob.“*¹⁶⁶
- c) Diskriminace poškozeného: Pokud škůdce způsobí nemajetkovou újmu poškozenému v důsledku diskriminace pro jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ nebo víru, jedná se rovněž o okolnost, na kterou je při určení způsobu a výše zadostiučinění nutno brát zřetel. Zákazu diskriminace se věnuje řada právních předpisů, Listinou základních práv a svobod počínaje a antidiskriminačním zákonem konče.¹⁶⁷
- d) Jiné obdobné závažné důvody: Touto zbytkovou klauzulí si zákonodárce ponechal prostor pro zohlednění jiných okolností zvláštního zřetele hodných, neboť variabilitu společenských vztahů nelze v žádném zákoně obsáhnout.

§ 1957 dále obsahuje pravidlo, dle kterého musí soud vzít při určování způsobu a výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu také v úvahu obavu poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala. *„Jde vlastně o okolnosti na straně poškozeného, které mohou bud' zesilovat nepříznivý*

---

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Zákon č. 189/2009 Sb., Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

účinek zásahu do jeho nemajetkové sféry anebo mohou být samostatným následkem.“¹⁶⁸
Není důležité, jestli ke zranění poškozeného došlo nebo byl jeho život skutečně ohrožen. Podstatný je fakt, že se poškozený cítil po určitou dobu stres.

7.2. NÁHRADY PŘI UBLÍŽENÍ NA ZDRAVÍ A USMRCENÍ

Vzhledem k tomu, jak specifickou problematikou je náhrada za újmu na zdraví a životě člověka, obsahuje NOZ zvláštní úpravu, která se jí věnuje. Lidský život a zdraví jsou právem považovány za statky, které mají nejvyšší hodnotu a jsou nedotknutelné. Újmu způsobenou na nich nelze kompenzovat jinak než v penězích. Morální satisfakce nemůže být dostačující. *„NOZ ruší dosavadní úpravu náhrady újmy na zdraví včetně jejího výpočtu (tabulky náhrad, bodový systém) – viz. kapitolu č. 7.2.4. Nově se újma na zdraví nahrazuje podle pravidel slušnosti, tedy spravedlivě, přiměřeně, a se zřetelem ke všem okolnostem případu.*“¹⁶⁹

Zdraví člověka se skládá ze složky fyzické a složky psychické. Zásahem do zdraví člověka dochází k poruše normálních tělesných nebo psychických funkcí a člověku tyto skutečnosti značně znesnadňují jeho existenci. O zásahu do fyzické integrity člověka mluvíme např. při zranění nebo otravě. O zásahu do psychické integrity člověka např. při způsobení traumatu. Pokud dojde k narušení integrity člověka, může mít tato skutečnost dopad jak na materiální oblast poškozeného (např. ztrátu na důchodu), tak na oblast nemateriální (způsobení bolesti).

Jak konkrétně se újma na zdraví/životě nahrazuje, stanoví § 2958 NOZ. Uvádí tři složky, které škůdce poškozenému kompenzuje. Jde o náhradu za vytrpěnou bolest (tzv. bolestné), náhradu další nemajetkové újmy a ztížení společenského uplatnění. Je otázkou, *„zda vyjmenované nároky představují skutečně samostatné dílčí nároky či zda jde vlastně jen o složky jediného nároku. Toto rozlišení má význam zejména procesní, neboť půjde-li o samostatné nároky, které, byť odvozeny od stejné škodné*

---

¹⁶⁸ § 2956-2957 Obecná ustanovení. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-20]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁶⁹ NEDBÁLEK, Karel. Výpočet nemajetkové újmy. Bulletin-advokacie.cz [online]. 2015 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vypocet-nemajetkove-ujmy?browser=mobi>

události, liší se svou povahou (i když mají shodný nemateriální základ), mohou vznikat v odlišný okamžik, mají svůj běh promlčecích lhůt a jsou samostatně uplatnitelné, a proto s nimi bude soud muset nakládat jak z hlediska požadavků na náležitosti žaloby, včetně specifikace a vyčíslení jednotlivých nároků, tak z hlediska vázanosti soudu návrhem, překážek litispendence a rei iudicatae apod. Vzhledem k tomu, že uvedené nároky mají vlastní identitu a charakter, neměly by se ani z procesního hlediska prolínat a lze považovat za praktičtější, logičtější a kontinuálnější, aby s nimi bylo nakládáno jako se samostatnými nároky.¹⁷⁰

V ustanoveních navazujících na § 2958 a 2959 jsou upraveny další nároky, které je škůdce povinen poškozenému uhradit. Jednotlivými nároky a určením jejich výše se budu zabývat na následujících stranách.

7.2.1. NÁHRADA ZA VYTRPĚNOU BOLEST A DALŠÍ NEMAJETKOVÉ ÚJMY

§ 2958 stanoví, že při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně bolest a další nemajetkové újmy. Definici bolesti aktuálně žádný právní předpis neuvádí. V minulosti byla v tzv. bodové vyhlášce ministerstva zdravotnictví. Z této definice můžeme nyní vycházet a rovněž zohlednit judikaturu. Lze tak uvést, že bolestí se rozumí „osobně nepříjemný smyslový a pocitový zážitek spojený se skutečným nebo hrozícím poškozením tkání nebo zážitek popsateľný tímto poškozením“¹⁷¹ nebo „každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví.“¹⁷² „Smyslem náhrady za bolest je odškodnit nejen utrpení tělesného a duševního rázu, nýbrž i některé související průvodní stavy, jako je diskomfort, stres či obtíže spojené s utrpenou zdravotní újmu, a to v rozsahu, v němž tyto zásahy do osobnostní sféry poškozeného z povahy věci souvisí s bolestí. Překračují-li ovšem další potíže obvyklou zátěž poškozeného při podrobení se omezením plynoucím z léčby,

---

¹⁷⁰ § 2958-2961 Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-22]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁷¹ Co je to bolest. [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://www.lecba-bolesti.cz/co-je-to-bolest>

¹⁷² § 2 odst. 1 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

bude namísto je již řadit pod jinou nemajetkovou újmu.“¹⁷³ Co NOZ myslí „další nemajetkovou újmu“ rovněž není konkrétněji rozvedeno. Ani judikatura se zatím nepokusila o bližší definici tohoto pojmu. Lze tak předpokládat, že jde o jakousi zbytkovou kategorii, kterou si zákonodárce, jako v jiných ustanoveních NOZu, nechává „otevřená zadní vrátka“ pro případy, kdy ani bolestné ani ztížení společenského uplatnění neobsáhnou kvůli intenzitě nemajetkové újmy v konkrétním případě její plnou náhradu.

7.2.2. NÁHRADA ZA ZTÍŽENÍ SPOLEČENSKÉHO UPLATNĚNÍ

V tomtéž ustanovení jako nárok na bolestné je i pravidlo: „*Vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce rovněž ztížení společenského uplatnění.*“ Náhrada za ztížení společenského uplatnění „*má pokrývat útrapy spojené s přetrvávajícím narušením tělesné integrity, ztrátu životních příležitostí a možností, ztrátu schopností, obtíže a nepohodlí spojené s překonáváním zdravotních následků.*“¹⁷⁴ Zákonná podmínka překážky lepší budoucnosti je podmínkou velmi neurčitou. Má se za to, že byla splněna, pokud vyhlídky, které měl poškozený do budoucna před škůdcovým zásahem do své integrity, byly podstatně optimističtější než vyhlídky po zásahu. Hlavně tedy půjde o situace, kdy poškozený má trvalá zdravotní omezení, která mají vliv na nemajetkovou část jeho života. Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy v důsledku zohyzdění má poškozený nižší pravděpodobnost najít si partnera a uzavřít sňatek. Náhradu ztráty na majetku nebo na výdělku poškozeného v důsledku způsobené nemateriální újmy upravují další právní instituty, kterými se budu stručně zabývat v poslední kapitole.

---

¹⁷³ § 2958-2961 Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-22]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁷⁴ Tamtéž.

7.2.3. URČENÍ VÝŠE NÁHRADY PŘI UBLÍŽENÍ NA ZDRAVÍ A PŘI USMRCENÍ, METODIKA NEJVYŠŠÍHO SOUDU

Jak již bylo řečeno, zákon v § 2958 stanoví požadavek plné náhrady za způsobenou újmu na zdraví nebo životě. Nepochybně jde o správný požadavek. Problémem je, jak ho uvést do praxe. Mohou peníze nahradit újmu na zdraví nebo dokonce újmu na životě? A pokud to lze, je vůbec škůdce schopen uhradit výši stanovené náhrady? „*Proto se u odškodňování těchto újem nehovoří o reparační, nýbrž o kompenzační funkci náhrady, tedy že poškození hodnot nelze napravit a nahradit, nýbrž pouze zmírnit či kompenzovat peněžitým plněním.*“¹⁷⁵ Zákon dále stanoví, že pokud není možné určit výši požadované náhrady, stanoví se podle zásad slušnosti. Slušnost je velmi neurčitý pojem, který výši konkrétní náhrady nijak nspecifikuje. V komentáři se dočteme, že: „*Slušnost v sobě zahrnuje především požadavek ohleduplnosti vůči sekundární oběti, tolerance k jejímu utrpení a akceptaci možného nadhodnocení výše náhrady, což musí být založeno na celospolečenském konsenzu. ... Vztah mezi těmito dvěma způsoby určení náhrady (plná náhrada a náhrada dle zásad slušnosti) lze spíše popsat tak, že čím méně objektivizačních kritérií máme (nebo čím jsou méně přesná), tím spíše je třeba zapojit do rozhodování hledisko slušnosti.*“¹⁷⁶

Na tomto místě je nutné znovu připomenout, že rozebíraná právní úprava platí od roku 2014. Do konce roku 2013 platila vyhláška,¹⁷⁷ která stanovila poměrně přesný návod na určení výše náhrady nemajetkové újmy. Viz následující kapitolu, která se stručně věnuje srovnání staré a stávající právní úpravy.

Vzhledem k tomu, jak široce je určení výše náhrady za nemajetkovou újmu v NOZu pojato a jak je de facto nemožné odhadnout předem, na jakou výši náhrady má poškozený nárok, vytvořil Nejvyšší soud ve spolupráci s dalšími subjekty (Společností medicínského práva, zástupci pojistitelů, 1. lékařskou fakultou Univerzity Karlovy v Praze a dalšími) Metodiku k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (dále jen

---

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ HULMÁK, Milan. Občanský zákoník: komentář. VI. Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 1709. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹⁷⁷ Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

„Metodika“). Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu pak tuto Metodiku projednalo a vzalo na vědomí. „*Jde o materiál, který je vystavěn na základech, principech a metodách, které byly v době od listopadu 2012 do března 2014 diskutovány širší právníkou veřejností, a jehož odborným podkladem je komplexní medicínsky pojatá systematika zdravotních újem, vystihující vzájemné proporce v rámci náhrady za bolest a za ztížení společenského uplatnění.*“¹⁷⁸ Nicméně „*Metodika Nejvyššího soudu nemá a nemůže mít závazný charakter, je však pomůckou k naplnění zásady slušnosti ve smyslu § 2958 NOZ.*“¹⁷⁹ Aby mohla být v praxi používána, musí soud u každého jednotlivého případu dostatečně zjistit skutková zjištění ohledně zdravotního stavu pacienta. Tzn. mít k němu veškerou potřebnou zdravotní dokumentaci a znát všechny potřebné okolnosti.

Metodika se skládá ze čtyř částí. Jsou jimi: preambule, přehled bolesti (sazby bodového hodnocení), aktivity a participace – mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví a technická část.

Náhradou výše za utrpěnou bolest se zabývá část B Metodiky. Principiálně se Metodika při určení výše náhrady za utrpěnou bolest navrácí k „bodovému systému“, který platil před nabytím účinnosti NOZu. Část B obsahuje přehled jednotlivých zdrojů bolesti a jejich bodové ohodnocení. „*Hodnota bodu se odvozuje od jednoho procenta hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za kalendářní rok předcházející roku, v němž vznikl nárok/vznikla bolest.*“¹⁸⁰ „*Pro určení výše náhrady je třeba výsledný bodový součet vynásobit částkou*

---

¹⁷⁸ Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/0/40FEDF3C1E1CC023C1257F6A0052B78B?openDocument.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) - B. PŘEHLED BOLESTI (SAZBY BODOVÉHO HODNOCENÍ) [online]. [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/\\$FILE/72908973.pdf/B%20-%20P%C5%99ehled%20bolesti%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/$FILE/72908973.pdf/B%20-%20P%C5%99ehled%20bolesti%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf).

*odpovídající hodnotě jednoho bodu.*¹⁸¹ Výše nároku se vyčísluje v době stabilizace bolesti. Zohledňuje se jak bolest vzniklá při samotné škodné události, tak bolest vzniklá při léčení či odstraňování újmy na zdraví. Při absenci konkrétní újmy způsobující bolest v Metodice je doporučeno vycházet z bodového ohodnocení podobné položky. *„Výše náhrady může být posuzujícím lékařem upravena (zvýšena) v závislosti na komplikovanosti léčby ve vztahu k položkám, jichž se komplikace týká, jestliže základní ohodnocení dostatečně nevystihuje závažnost újmy.*¹⁸² Rozlišují se čtyři stupně komplikací (lehká, středně závažná, závažná a těžká). *„Ustanovení § 2957 NOZ pak vymezuje další výjimečné okolnosti, které odůvodňují přiměřené zvýšení náhrady, a to způsobem, který nelze Metodikou přesněji upravit. Jediným měřítkem je, aby celkově stanovená částka byla i v kontextu dalších dílčích nároků přiměřená.*¹⁸³

Náhrada výše za ztížení společenského uplatnění je v části C Metodiky upravena zcela novým způsobem, který se snaží zohlednit všechny sféry lidského života, kterých se újma na zdraví dotýká. Snaží se zahrnout jak zákonem stanovenou podmínku ovlivnění lepší budoucnosti, tak všechny individuální aspekty jednotlivých případů. *„V souladu s dosavadní zaužívanou praxí by mělo být k hodnocení trvalých následků přistoupeno teprve poté, co se zdravotní stav relativně ustálí; přesné časové období nelze obecně určit, zpravidla jde o jeden rok, ve výjimečných případech lze uvažovat i s dobou delší, až do dvou let. ... Stupeň závažnosti trvalého zdravotního postižení se vyjadřuje jako procentní vyjádření ztráty životních příležitostí (lepší budoucnosti) ve škále 0 – 100 % pro jednotlivé položky (domény) v devíti oblastech společenského zapojení, což při vhodném matematickém zpracování (vážený průměr jednotlivých kapitol) umožňuje zjistit i výsledné procentní omezení poškozeného ve všech oblastech společenského uplatnění. S určitým zjednodušením lze říci, že za stoprocentní by bylo považováno plné vyřazení poškozeného ve všech sférách (tj. plná ztráta kognitivních a pohybových funkcí, spojená s plnou ztrátou sebeobsluhy a jakéhokoliv zapojení*

---

¹⁸¹ Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) - A. Preambule [online]. [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/\\$FILE/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%C3%ADrka.002.pdf/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/$FILE/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%C3%ADrka.002.pdf/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf)

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

se do společenských aktivit), a všechny mírnější formy postižení jsou odstupňovány směrem dolů.“¹⁸⁴ Tento systém nejlépe vyhovuje Mezinárodní klasifikaci funkčních schopností, disability a zdraví (MFK), které vypracovala Světová zdravotnická organizace. Aby mohl být používán, musí být stanovena přibližná výše ohodnocení lidského života. Na základě rozhodovací praxe (i zahraniční) se tato částka pohybuje kolem deseti milionů korun. Procentuální podíl z této částky vypočtený dle Metodiky na základě uvedené klasifikace je „*proporcionálním vyjádřením ztráty průměrného potenciálu pro určitý typ postižení*.“¹⁸⁵ Mimoto je nutné u každého případu zohlednit individuální aspekty (např. věk, okolnosti na straně škůdce apod.). Nicméně Metodika doporučuje modifikovat doporučenou výši náhrady maximálně na dvojnásobek. Smyslem tohoto omezení je snaha o alespoň rámcové sjednocení rozhodovací praxe (které ostatně má za cíl i Metodika jako celek).

7.2.4. SROVNÁNÍ PŘEDCHOZÍ A STÁVAJÍCÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY PŘI STANOVENÍ VÝŠE NÁHRADY ZA ÚJMU NA ZDRAVÍ A PŘI USMRCENÍ

Úprava určování náhrady za způsobenou újmu na zdraví a při usmrcení doznala účinností NOZu podstatných změn. Dřívější právní úprava stanovovala pro určování těchto náhrad poměrně striktní pravidla. Základem byl § 444 OZ. Stanovil jednak fixní částky, které byly taxativně vyjmenovaným pozůstalým vypláceny při úmrtí člena rodiny, jednak pravidlo, že jednorázově se odškodňují bolesti poškozeného a ztížení společenského uplatnění a také obsahoval zmocňovací ustanovení pro Ministerstvo zdravotnictví, které na jeho základě vytvořilo pro tyto účely tzv. bodovou vyhlášku (dále jen Vyhláška).¹⁸⁶ Tato vyhláška pak pevně stanovila počet bodů za jednotlivé typy újem na zdraví a také hodnotu jednoho bodu, která činila 120 Kč. Na základě lékařského posudku tak bylo možno určit, kolik bodů za újmu na zdraví poškozenému náleží a jaká je tedy hodnota náhrady, na kterou má nárok. Tato systematika určování náhrad měla jak své výhody, tak nevýhody, přičemž nevýhody postupem času začaly převažovat a nutnost změny pak zohlednil NOZ. Za výhodu lze považovat fakt,

---

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

že víceméně každý věděl, v jaké výši dostane náhradu za újmu na zdraví. Otevíral se tak prostor i pro případná mimosoudní vyrovnání, protože bylo zřejmé, jaká je adekvátní výše požadované náhrady. Nevýhodou bylo, že fixně určená výše náhrad nemohla obsáhnout všechny individuální aspekty jednotlivých případů a ve srovnání s jinými evropskými státy tak náhrady přiznávané českými soudy byly nepoměrně nízké. Tento fakt zohlednil ve svém nálezu ze dne 16. 10. 2007 č. Pl. ÚS 50/05 i Ústavní soud, když souhlasil se stanoviskem Senátu ČR, který uvedl: „*Čl. 95 odst. 1 Ústavy formuluje princip vázanosti soudce zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu, čímž je umožněno, aby soudce posoudil soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou smlouvou. Ze zásady iura novit curia Senát dovozuje, že pokud soudce obecného soudu došel k přesvědčení o nezákonné (neústavní) výši odškodnění, má právo - spíše však povinnost - podzákonný předpis na jím rozhodovanou kauzu nepoužít a využít všech dostupných právních možností k poskytnutí ochrany soudem, kauzu rozhodnout a v odůvodnění přesvědčivě odůvodnit, proč podzákonný právní předpis považuje za rozporný se zákonem.*“¹⁸⁷ Ústavní soud tak de facto výslovně soudům umožnil stanovit i jinou výši náhrad, pokud budou řádně odůvodněny.

NOZ se vydal úplně opačnou cestou, kdy stanoví pouze velmi vágní pravidla, jak výši náhrad určit (plná výše a pravidla slušnosti - viz předchozí kapitolu). Už v důvodové zprávě k NOZ je uvedeno: „*Rozhodnutí jednotlivého právního případu náleží jen soudci a zákonodárna moc, natož moc výkonná nemá v působnosti nařizovat soudu, jak má jednotlivý případ rozhodnout. Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho novelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná.*“¹⁸⁸ Tato úprava ponechává soudům podstatně při určování výše náhrad podstatně větší prostor. Možná až moc. Nikde není žádné oficiální vodítko, které by výši pomohlo určit. Proto se Nejvyšší soud chopil iniciativy a vytvořil výše zmiňovanou

---

¹⁸⁷ Nález Ústavního soudu - pléna ze dne 16.10.2007, sp. zn. Pl. ÚS 50/05 - 2 [ASPI ID: JUD39239CZ].

¹⁸⁸ § 2956-2968 Pododdíl 2 Náhrada při újmě na přirozených právech člověka. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-29]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Metodiku. Ale jak jsem již uváděla, jde o pomůcku nezávaznou a orientační. Tato situace také podstatně snižuje případná mimosoudní narovnání.

*„Zrušena byla i diferenciacie nároků poškozeného na náhradu škody na zdraví a na náhradu související nemajetkové újmy. Taková diferenciacie byla považována za umělou a neslučitelnou s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a s většinou jiných evropských právních úprav, které právo poškozeného na peněžitou náhradu újmu na zdraví naopak pokládají za vnitřně nedílný celek, aniž by rozlišovaly mezi jeho materiální a imateriální složkou.“*¹⁸⁹ Nově tak došlo k propojení nejednotné právní úpravy. Poškozený není již povinen uvádět, jakou část požadované náhrady požaduje jako bolestné, jakou jako ztížení společenského uplatnění a případně další složky. Od účinnosti NOZ je újma na zdraví chápána jako celek, z něhož vzniká komplexní nárok na peněžitou náhradu.

Další novinkou je skutečnost, že pokud již došlo k přiznání náhrady za újmu na zdraví soudem, případně byla uznána jako dluh, mohou ji v rámci dědického řízení po poškozeném vymáhat i dědici. Dříve OZ stanovil, že náhrada je osobnostní právo, na které měl nárok pouze poškozený. (Stejně tak i naopak – náhrada není jen pohledávkou, ale i závazkem škůdce. Tento závazek rovněž spadá do dědického řízení po škůdci.)

7.2.5. DALŠÍ NÁROKY PŘI ÚJMĚ NA ZDRAVÍ A USMRCENÍ

V této kapitole ve stručnosti shrnu problematiku upravenou v § 2959 – 2968 NOZ. Představím další nároky, které poškozený nebo jiné osoby mají při vzniku újmy na zdraví nebo usmrcení a to podle systematiky v zákoně.

První je oprávnění manžela poškozeného, rodiče, dítěte nebo jiné osoby blízké požadovat náhradu za způsobené duševní útrapy v souvislosti s úmrtím poškozeného nebo jeho zvláště závažným ublížením na zdraví. Peněžitá náhrada by měla plně vyvažovat prožité utrpení. Nelze-li výše náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Při určování výše náhrady pro tzv. sekundární oběti je *„klíčová kvalita vzájemného vztahu, neboť ztráta milované osoby zasáhne pozůstalého nesrovnatelně*

---

¹⁸⁹ NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOŘOVÁ. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). s. 54. ISBN 978-80-247-5165-8.

citelněji než ztráta příbuzného, k němuž má vztah neutrální či dokonce negativní.“¹⁹⁰ Dále se zohledňuje mnoho dalších faktorů na straně poškozených (např. věk dítěte, které přišlo o rodiče: „*I když ztráta rodiče představuje újmu v každém věku, bude jinak snášena dítětem útlého věku, které si ztrátu není dosud schopno plně uvědomit (absence rodiče jej však bude ovlivňovat a provázet celým dalším životem), jinak dítětem školního věku, které je na rodiči citově závislé, a konečně odlišně i dospělým jedincem, který již nežije ve společné domácnosti s usmrceným rodičem a má vlastní rodinu.*“¹⁹¹). Rovněž se zohledňují faktory na straně škůdce (míra zavinění, jeho majetkové poměry atd.). Důležité je uvědomit si, že jde pouze o situace, kdy poškozený zemřel nebo utrpěl závažnou újmu na zdraví. „*Půjde tak jen o ta nejtěžší zdravotní poškození, zejména o kómatické stavy, závažná poškození mozku či o ochrnutí výrazného rozsahu.*“¹⁹² O tématu náhrady újmy sekundárním obětem by se toho dalo napsat podstatně více, jde o široké téma. Nicméně to není cílem této práce, proto se mu nebudu více věnovat.

Podle NOZu náleží dále poškozenému náhrada rozmanitých nákladů (§ 2060 – 2968). Nejde sice přímo o náhradu újmy na zdraví jako takové, nicméně je na místě se o nich v této alespoň zmínit, protože s nemajetkovou újmou souvisí. Poškozenému nebo zákonem určeným osobám (např. tomu, kdo vynaložil náklady, kdo hradil pohřeb atd.) náleží náhrada nákladů vynaložených na péči o zdraví poškozeného, na péči o jeho osobu nebo jeho domácnost. Škůdce rovněž hradí přiměřené náklady spojené s pohřbem v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny veřejnou dávkou. Následuje výčet peněžitých dávek, na které má poškozený nebo jiná osoba v souvislosti s újmou na zdraví nárok. U poškozeného jde o rozdíl ztráty na výdělku po dobu pracovní neschopnosti (v různých variantách), rozdíl ztráty na výdělku po skončení pracovní neschopnosti s případným zohledněním zvýšených nákladů na péči poškozeného, odčinění zvýšené námahy při obstarávání výdělku v důsledku újmy na zdraví a náhradu za ztrátu na důchodu. Jiné osoby mají nárok na náhradu za nemožnost poškozeného pokračovat v bezplatných pracích pro ně v jejich domácnosti nebo závodě. Dále také při usmrcení

---

¹⁹⁰ VOJTEK, Petr. § 2959 (Náhrada při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-5-29]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

poškozeného hradí škůdce náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý ke dni své smrti poskytoval/byl povinen poskytovat výživu. Na takovou náhradu mají nárok i jiné osoby, kterým usmrčený takové plnění poskytoval, ač k tomu nebyl povinen. U všech uvedených plnění lze přiznat poškozenému nebo dotčeným osobám místo pravidelného důchodu jednorázové odbytné.

8. ZÁVĚR

Tato práce měla za cíl seznámit čtenáře s problematikou imateriální újmy v občanském právu. Neusiluje o vyčerpávající výklad, nýbrž se snaží podat čtenáři komplexní přehled všech aspektů této problematiky.

V první části se zabývá teoretickým popisem nemateriální újmy a vymezením základních pojmů, které s ní souvisí. Přestože je imateriální újma v rámci systematiky občanského práva úzce spjata s majetkovou škodou, věnuje se tato práce, pokud je to možné a smysluplné, výlučně právní úpravě nemateriální újmy. V práci je rozvedena aktuální příslušná právní úprava a rovněž historický vývoj právní úpravy imateriální újmy, s důrazem na vývoj na území České republiky. Důležitou součástí teoretické části práce je komparativní přehled změn, které nastaly v právní úpravě imateriální újmy po 1. lednu 2014, kdy začal být účinný nový občanský zákoník.¹⁹³ Práce dává prostor také předpokladům, které jsou podmínkou vzniku nároku na odškodnění za vzniklou imateriální újmu, včetně výjimek a souvisejících institutů.

Druhá část práce se zabývá jednotlivými složkami ochrany osobnosti. Největší pozornosti se dostává ochraně života a zdraví člověka. Zásahy do těchto složek pocítují fyzické osoby nejcitelněji a případů, kterých se týkají, je v judikatuře nejvíce. Mimo jednotlivá osobnostní práva se práce věnuje i zvláštním institutům a oblastem, kterých se nemateriální újma týká a to institutu ztráty radosti z dovolené, nemateriální újmě, která může vzniknout právnickým osobám a nemateriální újmě vzniklé při nekalé soutěži.

Poslední část práce obsahuje pojednání o jednotlivých nárocích vyplývajících z vzniklé nemateriální újmy. Podrobněji se opět zabývá náhradami při ublížení na zdraví a usmrcení. Důležitým, byť nezávazným, prvkem při určování výše těchto náhrad je Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví.¹⁹⁴ Práce

---

¹⁹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁹⁴ Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/0/40FEDF3C1E1CC023C1257F6A0052B78B?openDocument.

se snaží čtenáři vysvětlit logiku a systém této Metodiky. K jejímu vypracování došlo na základě naléhavé potřeby soudní praxe, protože občanský zákoník ponechává pro určování výše náhrad za škody na zdraví a za usmrcení velmi široké mantinely. Metodika má proto sloužit k sjednocení rozhodovací praxe v podobných případech. Souvislostem, které vedly ke vzniku Metodiky a předchází právní úpravě určování výše náhrad za újmu na zdraví a při usmrcení, se práce věnuje ve svém závěru.

Imateriální újma v rámci občanského práva, respektive zadostiučinění, na které při ní vzniká nárok, je velmi obsáhlým tématem. Každý jednotlivý typ nemateriální újmy a jeho konkrétní náhrady by vydaly na samostatnou diplomovou práci. Lze předpokládat, že tématu nemateriální újmy bude do budoucna věnována čím dál větší pozornost. Předně pro to, že imateriální újma vzniká při zásazích do sfér života, které jsou pro lidi (ale i právnické osoby) nejdůležitější. Mým osobním dojmem je, že lidé se postupně učí brát se čím dál více za svá práva, a proto očekávám, že soudních řízení ohledně nemateriální újmy bude přibývat. Ostatně i při psaní této práce byla soudní rozhodnutí podstatným zdrojem poznání.

Rozhodovací praxe soudů se kvůli přijetí nového občanského zákoníku a zrušení pevně daných výší náhrad za újmu na zdraví a usmrcení de facto rozvíjí od začátku. Průlomová změna v právní úpravě výše těchto náhrad je ale, i přes výše popsanou neurčitost, nesporně pozitivním prvkem. Po zrušení víceméně taxativně určených výší za jednotlivé újmy na zdraví a při usmrcení volala již delší dobu jak odborná veřejnost, tak soudy. Dalším inspirativním prvkem při zavádění nové právní úpravy byly také Principy evropského deliktního práva. Tento dokument si klade za cíl sjednotit a harmonizovat úpravu dané problematiky. Nejen Česká republika, ale i další státy ho respektují a zohledňují ve svých právních úpravách.

Závěrem bych shrnula, že imateriální újma je problematika, která se nevyskytuje pouze v občanském právu. Jde o téma velice obsáhlé a najdeme ji ve všech právních odvětvích. V rámci občanského práva došlo s platností nového občanského zákoníku k podstatným změnám a doplnění právní úpravy nemateriální újmy a jejich náhrad. Troufám si tvrdit, že po přečtení této práce čtenář bude vědět, co nový občanský zákoník nemateriální újmu myslí, proč je její úprava taková, jaká je a co, proč a jakým způsobem může poškozený v případě vzniklé nemateriální újmy žádat.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Knihy

ACHOUR, Gabriel a Martin PELIKÁN. Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích. Ostrava: Key Publishing, 2015. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-231-0.

BEZOUŠKA, Petr a Lucie PIECHOWICZOVÁ. Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny. Olomouc: ANAG, 2013-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-819-2.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-325-8.

ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-013-4.

HENDRYCH, Dušan. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

HULMÁK, Milan. Občanský zákoník: komentář. VI. Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Praktické příručky (Panorama). ISBN 80-720-1484-6.

KOBLIHA, Ivan. Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského práva: praktická příručka. Praha: Leges, 2012. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-97-4.

LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOŘOVÁ. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5165-8.

NOVOTNÝ, Petr. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5163-4.

ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1. (§ 1-645, obecná část) [ASPI ID KO89_a2012CZ]. Praha: Wolters Kluwer, 2014 [cit. 2016-11-06]. ISBN 978-80-7478-370-8.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-19]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Akademické práce

ČUŘÍKOVÁ, Pavla. Peněžitá náhrada imateriální újmy v českém soukromém právu. 2014. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta.

KALÁBOVÁ, Eliška. Imateriální újma v občanském právu. 2016. Univerzita Karlova, Právnická fakulta.

MEDUNOVÁ, Ivana. Prevence v občanském právu. Brno, 2015. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta.

SVOBODA, Filip. Svépomoc v novém občanském zákoníku. Brno, 2015. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.

TRÝBLOVÁ, Adéla. Okolnosti vylučující protiprávnost. Brno, 2016. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.

Odborné články

BEZOUŠKA, Petr. Co je to škoda a co je to újma [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://www.prkpartners.cz/rekodifikace/legislativni-novinky/395-co-je-to-skoda-a-co-je-to-ujma/>

ČUŘÍKOVÁ, Pavla. Nemajetková újma dle nového občanského zákoníku [online]. [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nemajetkova-ujma-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku>

HAJN, Petr. Může právnická osoba utrpět nemajetkovou újmu? [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/pravo/2774534/muze-pravnicka-osoba-utrpet-nemajetkovou-ujmu.html>

HAVLÍKOVÁ, Kateřina. Jak upravuje zásah do integrity člověka nový občanský zákoník [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://muj-pravnik.cz/zasah-do-integrity-cloveka-novy-obcansky-zakonik/>

LOJDOVÁ, Evelyn a Stanislav ŠIŠLÁK. Právní úprava lidského těla po smrti [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-uprava-lidskeho-tela-po-smrti-103480.html>

MOHYLA, Lukáš. Právní úprava nedobrovolné hospitalizace dle nového občanského zákoníku [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-uprava-nedobrovolne-hospitalizace-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91040.html>

NEDBÁLEK, Karel. Výpočet nemajetkové újmy. Bulletin-advokacie.cz [online]. 2015 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vypocet-nemajetkove-ujmy?browser=mobi>

ONDŘEJOVÁ, Eva. Ochrana osobnosti v novém občanském zákoníku [online]. [cit. 2017-05-19]. Dostupné z: http://www.ondrejova.cz/docs/140812_ochrana-osobnosti-v-novem-obcanskem-zakoniku.pdf

SVOBODA, Karel. NOZ v praxi: Podmínky nedobrovolného převzetí a držení člověka v zařízení poskytujícím zdravotní péči (§ 104) [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-podminky-nedobrovolneho-prevzeti-tni-peci-104>

ŠVEC, Michal. Náhrada újmy z narušení dovolené [online]. 2014 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-ujmy-z-naruseni-dovolene-95362.html>

ŠVESTKA, Jiří. Základy teorie prevence v československém socialistickém občanském právu. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 1980. ISSN 03230619

TOMEŠOVÁ, Jana. Dříve vyslovené přání – předem vyslovený (ne)souhlas s poskytnutím léčby [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/drive-vyslovene-prani-predem-vysloveny-ne-souhlas-s-poskytnutim-lecby>

VOLNÝ, Karel. CENA ZVLÁŠTNÍ OBLIBY V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU [online]. 2015 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/cena-zvlastni-obliby-v-obcanskem-zakoniku-96906.html>

WÁGNEROVÁ, Eliška. Text Elišky Wagnerové o pojetí lidské důstojnosti u příležitosti kolokvia Ústavního soudu s Aharonem Barakem [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://eliskawagnerova.cz/aktuality/text-elisky-wagnerove-o-pojeti-lidske-dustojnosti-u-prilezitosti-kolokvia-ustavniho-soudu-s-aharonem-barakem/>

Právní předpisy

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s.

Deklarace práv lidských a občanských [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/assets/udalosti/Deklarace-prav-lidskych-a-obcanskyh.pdf>

Úmluva o právech dítěte, sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky

Všeobecná deklaráce lidských práv [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

Zákon Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

Zákon č. 108/1933 Sb., o ochraně cti

Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon)

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském)

Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 282/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů (zákon o některých službách informační společnosti)

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

Zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví

Zákon č. 301/2000 Sb., Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 189/2009 Sb., Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR - senát ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 25 Cdo 508/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8.2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR - senát ze dne 28. 4.2010, sp. zn. 25 Cdo 4920/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 10. 2002, sp. zn. 28 Cdo 983/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. 20 Cdo 2042/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.7.2005, sp. zn. 30 Cdo 2573/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004

Nález Ústavního soudu - pléna ze dne 16.10.2007, sp. zn. Pl. ÚS 50/05 – 2

Další zdroje

Co je to bolest. [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://www.lecba-bolesti.cz/co-je-to-bolest>

Důvodová zpráva k NOZ [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

K teorii adekvátní příčinné souvislosti [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=55&id_article=254991&csu m=c435d5e7

Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/0/40FEDF3C1E1CC023C1257F6A0052B78B?openDocument

Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) - A. PREAMBULE [online]. [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/\\$FILE/A%20-%20Preamble%20-%20Sb%C3%ADrka.002.pdf/A%20-%20Preamble%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/$FILE/A%20-%20Preamble%20-%20Sb%C3%ADrka.002.pdf/A%20-%20Preamble%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf)

Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) - B. PŘEHLED BOLESTI (SAZBY BODOVÉHO HODNOCENÍ) [online]. [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/\\$FILE/72908973.pdf/B%20-%20P%C5%99ehled%20bolesti%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/$FILE/72908973.pdf/B%20-%20P%C5%99ehled%20bolesti%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf)

Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) - C. AKTIVITY A PARTICIPACE - MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE FUNKČNÍCH SCHOPNOSTÍ, DISABILITY A ZDRAVÍ (SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE WHO) [online]. [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/\\$FILE/C%20-%20Aktivity%20a%20participace%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/$FILE/C%20-%20Aktivity%20a%20participace%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf)

Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) - D. TECHNICKÁ ČÁST [online]. [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/\\$FILE/59852789.pdf/D.%20Technick%C3%A1%20%C4%8D%C3%A1st.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/$FILE/59852789.pdf/D.%20Technick%C3%A1%20%C4%8D%C3%A1st.pdf)

Náhrada újmy v novém občanském zákoníku [online]. [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/MS_brozura_nahrada_ujmy.pdf

Principy evropského deliktního práva [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://civil.udg.edu/php/biblioteca/items/287/PETLCzech.pdf>

SDĚLENÍ Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině [online]. In: . [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.ferovanemocnice.cz/data/Umluva%20o%20biomedicine.pdf>

Újma za narušení dovolené [online]. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/ujma-za-naruseni-dovolene>

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá imateriální (nemajetkovou) újmou v občanském právu. Imateriální újma je aktuálním tématem, protože vzniká především zásahy do osobnostních práv osob a dotčené osoby tak její dopady pociťují intenzivněji než v případě materiální škody. Práce se snaží podat komplexní přehled všech aspektů problematiky nemateriální újmy. Vychází z účinné právní úpravy, především ze zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

V první části se práce zabývá teoretickým popisem nemateriální újmy a vymezením základních pojmů, které s ní souvisí. Je zde rozvedena aktuální příslušná právní úprava a přehled historického vývoje právní úpravy imateriální újmy s důrazem na území České republiky. Součástí teoretické části je rovněž přehled změn, které nastaly v právní úpravě imateriální újmy v roce 2014 po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku. Následuje rozbor předpokladů, které jsou podmínkou vzniku nároku na odškodnění za utrpěnou imateriální újmu, včetně výjimek a souvisejících institutů.

Druhá část práce se zabývá jednotlivými složkami ochrany osobnosti. Mimo konkrétní osobnostní práva práce obsahuje rovněž zvláštní instituty a oblasti, kterých se nemateriální újma týká (ztráta radosti z dovolené, nemateriální újma vzniklá právníky osobám, nemateriální újma vzniklá při nekalé soutěži).

Třetí část práce obsahuje pojednání o jednotlivých nárocích vyplývajících ze vzniklé nemateriální újmy. Největší pozornost práce věnuje náhradám za újmu na životě a zdraví člověka. Proto obsahuje rozbor Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví. Metodika je nezávazný dokument, který má soudům při jejich rozhodování pomoci s určováním výše náhrad při újmě na životě a zdraví. Dále je jejím účelem sjednocení rozhodovací praxe. Souvislostem, které vedly ke vzniku Metodiky a předchozí právní úpravě určování výše náhrad za újmu na zdraví a při usmrcení, se práce věnuje ve svém závěru.

ABSTRACT

This thesis is focused on immaterial harm in civil law. An immaterial harm is very topical issue, especially because it arises primarily through interferences with personality rights and the persons concerned feel this harm more intense than material damage. The thesis tries to give a comprehensive overview of all aspects of immaterial harm. It's based on effective legislation, especially the Law no. 89/2012 Coll., Civil Code.

In the first part the thesis deals with the theoretical description of immaterial harm and the definition of the basic terms connected with it. The current relevant legal regulation and an overview of the historical development of the legal regulation of immaterial harm with an emphasis on the territory of the Czech Republic are presented here. Part of the theoretical part is also an overview of the changes that occurred in the law of immaterial harm in 2014 after the entry into force of the new Civil Code. This is followed by the analysis of the assumptions that are a prerequisite for the right to compensation for the immaterial harm suffered, including exceptions and related institutes.

The second part of the thesis deals with individual components of personal protection. Apart from the specific personal rights, it also includes special institutes and areas of immaterial harm (loss of pleasure from holidays, immaterial harm of legal persons, immaterial harm caused by unfair competition).

The third part of the thesis contains a discussion of the individual claims arising from the immaterial harm. Thesis devotes the greatest attention to compensation for damages to human life and health. That's why it contains an analysis of the Methodology of the Supreme Court to compensate immaterial harm to health. Methodology is a non-binding document that helps judges to determine the amount of compensation for life and health damage. Furthermore, the purpose of it is to unify decision-making practice. The context that led to the establishment of the Methodology and the previous legal regulation of the determination of the amount of compensation for health damage and death is described in the conclusion of thesis.

KLÍČOVÁ SLOVA - KEYWORDS

Imateriální újma – Immaterial harm

Občanské právo – Civil law

Újma na zdraví – Damage to health